

**ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ**

Матеріали ХХVІІІ Міжнародного
молодіжного форуму

«Радіоелектроніка та молодь у ХХІ столітті»

ТОМ 9

«Гуманітарні аспекти цифрового
суспільства»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ

МАТЕРІАЛИ 28-го МІЖНАРОДНОГО МОЛОДІЖНОГО ФОРУМУ

**«РАДІОЕЛЕКТРОНІКА ТА МОЛОДЬ
У ХХІ СТОЛІТТІ»**

16 – 18 квітня 2024 р.

Том 9

**КОНФЕРЕНЦІЯ
«ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА»**

Харків 2024

28-й Міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті». Зб. матеріалів форуму. Т. 9. – Харків: ХНУРЕ. 2024. – 91с.

У збірнику представлено матеріали доповідей учасників 28-го Міжнародного молодіжного форуму «Радіоелектроніка і молодь в XXI столітті».

Для науковців, викладачів, практичних працівників, студентів, а також широкого кола читачів, які цікавляться цією проблематикою.

Відповідальність за зміст поданого матеріалу несе його автор.

ISBN 978-966-659-389-7
DOI 10.30837/UYF.HADS.2024

© Харківський національний
університет радіоелектроніки
(ХНУРЕ). 2024

Програмний комітет конференції

- Штанько В.І.** д-р. філос. наук, проф., зав. каф. філософії ХНУРЕ,
м. Харків, Україна
- Старікова Г.Г.** канд. філос. наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Жидкова О.О.** ст. викл. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Тіхонова Л.А.** канд. філос. наук, проф. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Турута О.В.** канд. філос. наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Дашенкова Н.М.** канд. філос. наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Бакаленко О.А.** канд. філос. наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Коробкіна Т.В.** д-р. філос. наук, проф. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Омельченко В.В.** канд. філос. наук, проф. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Петренко Д.С.** д-р філос. наук, проф., зав. каф. філософії ХНУ
ім. В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна
- Тараросв Я.В.** д-р філос. наук, проф., зав. каф. філософії НТУ «ХПІ»,
м. Харків, Україна

ЗМІСТ

Секція 1. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	5
Секція 2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ	58
АЛФАВІТНИЙ ВКАЗІВНИК	90

Секція 1.

**ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

УДК 159.95

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МОЗКОВОГО ШТУРМУ В ДИЗАЙНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ярміш А. І.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Бакаленко О. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: anastasiia.iarmish@nure.ua

The brainstorming method is a powerful tool for designers in the modern world, promoting creative problem-solving. Introduced by Alex Osborn in 1940, this method consists of preparation, idea generation and analysis stages, facilitating the discovery of innovative approaches to challenges. Analysis of its pros and cons indicates its effectiveness in idea generation with certain limitations in the field of design. Brainstorming allows for the free expression of ideas, resulting in a plethora of creative concepts. Drawbacks include the uncontrollable direction of discussions and the inability to swiftly address complex tasks. However, its simplicity and ability to address design challenges make it an indispensable tool for professionals.

Сьогодні, у світлі постійного технологічного розвитку та глобалізації, вміння нестандартно та ефективно вирішувати можливі проблеми та поставлені задачі набуває особливого значення. Вкрай актуальним це твердження є для сфери дизайну. Існує багато різноманітних методів генерації ідей, що широко використовуються дизайнерами, але одним з найбільш розповсюджених став метод мозкового штурму.

Метод мозкового штурму запропонував у 1953 році Алекс Осборн – один з керівників відомої американської рекламної агенції BBDO. За більш ніж 70 років свого існування цей метод набув неабиякої популярності як засіб пошуку унікальних та творчих ідей рішення проблем. Аналіз переваг та недоліків даного методу допоможе зрозуміти ефективність застосування мозкового штурму для генерації нових ідей у сфері дизайну та визначити його можливі обмеження в використанні на шляху до бажаного успіху та розвитку.

Метод мозкового штурму (мозкова атака, brainstorming) – це груповий метод генерування ідей, підвищення творчої ефективності або пошуку нових рішень [1]. Головна особливість мозкового штурму полягає в тому, щоб відокремити процес висунення, пропозиції ідей від їх оцінки та відбору, що дає можливість учасникам обговорення вільно висловлювати навіть найдивніші ідеї. Основною метою проведення мозкового штурму є отримання великої кількості нестандартних та креативних ідей для вирішення задачі, не беручи до уваги можливості їх подальшої реалізації, практичність тощо.

Проведення мозкового штурму можна поділити на три основних етапи: підготовка; генерація ідей; аналіз та вибір [2]. На першому етапі роботи обираються учасники обговорення з різним професійним досвідом, визначається тривалість проведення мозкового штурму та чітко формулюється проблема, рішення якої необхідно знайти під час обговорення. Другим етапом є генерація ідей учасниками зустрічі протягом визначеного раніше часу. На цьому етапі забороняється будь-яка критика ідей, бо це може зменшити бажання людей далі ділитися своїми ідеями. Вітаються абсурдні, безглузді, фантастичні, непрактичні варіанти вирішення проблеми. Крім того, ідеї можна видозмінювати, доповнювати, покращувати та об'єднувати. На останньому етапі відбувається аналіз, оцінка ідей та їх відбір. Всі ідеї спочатку оцінюються за вибраними критеріями (це може бути актуальність, новизна, можливість реалізації тощо), а далі вони групуються за схожими темами, що допомагає побачити перспективні напрямки, з якими можна починати працювати.

Метод мозкового штурму, як і будь-які інші методи генерації дизайнерських рішень, має як свої сильні, так і слабкі сторони. Однією з головних переваг проведення мозкового штурму є те, що в результаті правильної організації такої зустрічі команда дизайнерів отримує цілий набір найрізноманітніших концепцій, серед яких можливо знайдеться найкраща ідея для рішення проблеми. До того ж, завдяки участі в мозковому штурмі людей з різним досвідом та знаннями, учасники заходу можуть інакше поглянути на проблему та знайти рішення, враховуючи всі озвучені підходи, які одна людина могла б пропустити.

Наступною перевагою методу мозкового штурму є можливість для членів команди проявити себе, що в подальшому збільшить впевненість у висловленні власних ідей. Під час проведення обговорення кожен по черзі має змогу озвучити свою ідею. Таким чином, навіть сором'язливі учасники обговорення, які звикли більше слухати інших, можуть продемонструвати свої знання та досвід.

Суттєвою перевагою даного методу пошуку цікавих дизайнерських рішень є простота проведення. Мозковий штурм не потребує особливої підготовки учасників, обладнання чи специфічних матеріалів, необхідне лише комфортне місце для обговорення, дотримання учасниками нескладних правил та бажання знайти рішення поставленої задачі. Простота та невеликий обсяг часу, необхідний для проведення мозкового штурму, є дуже важливими перевагами для дизайнерських компаній, що часто мають брак часу для довгих пошуків нестандартної концепції.

Якщо ж говорити про недоліки проведення мозкового штурму у контексті дизайну, то сюди можна віднести слабкокерований хід генерації ідей та подекуди відсутність різноманітності. Дизайнери, як творчі особистості, зазвичай мають багато різноманітних думок та пропозицій, але можуть зіштовхнутися з ситуацією, коли обговорення фокусується на

однотипних та стандартних ідеях.

Іншою слабкою стороною даного методу є ефект Рінгельмана, інакше кажучи, ефект соціальної лінії, що проявляється зменшенням продуктивності учасників зі збільшенням кількості людей у команді, тож для ефективного проведення зустрічі варто звертати увагу на кількість запрошених фахівців [3].

Недоліком методу мозкового штурму для дизайнерської компанії може стати й те, що цей метод не підходить для вирішення комплексних завдань, що складаються з різних підпунктів, які може висувати замовник. Для використання методу мозкового штурму має бути конкретно сформульована проблема, отже, для вирішення комплексного завдання потрібно проводити кілька зустрічей, що потребує великої кількості часу.

Також варто зазначити, що певною перешкодою для проведення мозкового штурму є потреба у досвідченому модераторі, який буде перешкоджати недоречним дискусіям, заохочувати наполегливість та більшу участь менш активних учасників [4]. Далеко не кожна людина може виконувати цю роль, а невдалий вибір призведе до неефективності проведеного обговорення.

Отже, метод мозкового штурму є ефективним інструментом в пошуку креативних ідей для вирішення дизайнерських завдань. Аналіз його переваг та недоліків вказує на його результативність у генерації ідей та визначає основні обмеження. Незважаючи на усі недоліки, мозковий штурм залишається потужним інструментом для пошуку та обговорення новаторських ідей в дизайні.

Список використаних джерел

1. Дашенкова Н. М., Коробкіна Т. В. Soft skills: соціально-психологічні аспекти професійної компетентності: навчальний посібник. Харків: ХНУРЕ, 2021. 144 с.

2. Польова С. Є. Застосування інтерактивного методу «мозкового штурму» на практичних заняттях з дизайну. *Розвиток методологічних основ вищої освіти в ОНАХТ* : Матеріали 48-ї науково-методичної конференції, м. Одеса, 12–13 квітня 2017 р. Одеса, 2017. С. 198 – 199. URL: <https://card-file.ontu.edu.ua/handle/123456789/8305> (дата звернення: 28.02.2024).

3. Козинець І. І., Журавель М. О. Переваги та недоліки «мозкового штурму» під час колективного обговорення проблем. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2016. № 1. С. 240 – 244. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/2211> (дата звернення: 28.02.2024).

4. The oxford handbook of group creativity and innovation: tutorial / ed. by P. V. Paulus, B. A. Nijstad. New York: Oxford University Press, 2019. 400 p.

УДК 159.95:004.42-051

СИСТЕМНЕ ТА ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ В ПРОФЕСІЇ РОЗРОБНИКА КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР ТА ПЕРСОНАЖІВ

Базарна П.А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: polina.bazarna@nure.ua

The profession of developer computer games and game characters is extremely creative and technically challenging. Systematic and creative thinking are such skills that can significantly affect the professional success of developers of computer games and game characters. Mastering the skills of systemic and creative thinking is part of the development of professional competence in the field of creating computer games and characters. The development of systemic and creative thinking are interrelated processes.

Сучасну епоху можна характеризувати як епоху інформації та інформаційних технологій. Професії, пов'язані з ІТ, є сьогодні одними з найбільш популярних та затребуваних. Для успішного оволодіння цими спеціальностями важливо розуміти, що впливає на професійні компетенції в сфері ІТ.

Професія розробника комп'ютерних ігор та ігрових персонажів є надзвичайно креативною та технічно складною. При створенні віртуальних персонажів, які матимуть емоційну зв'язаність з гравцями, необхідне поєднання багатьох вмінь та навичок як технічного, так і творчого характеру. Системне та творче мислення є такими навичками, які здатні суттєво вплинути на професійну успішність розробників комп'ютерних ігор та ігрових персонажів.

Системне мислення – це навичка, яка дозволяє розглядати проблеми та завдання як частини більшої структури, допомагаючи здійснювати аналіз, розуміння взаємозв'язків та врахування пов'язаних факторів. Воно орієнтоване на деталі і розглядає їх в контексті загальної картини, дає можливість зрозуміти, яким чином різні елементи взаємодіють між собою [1]. Системне мислення, як важливий аспект професійного розвитку, допомагає розуміти, що мозок людини є складною системою, складовими якої є емерджентні властивості, такі як уява та пам'ять. Підходячи до сприйняття світу через ментальні моделі, люди формують уявлення про реальність, яка є цілісною системою з емерджентними властивостями.

Яким чином можна використовувати системне мислення у професії розробника комп'ютерних ігор та ігрових персонажів?

По-перше, фундаментальні знання математики, фізики та геометрії допомагає розробникам створити реалістичні світи та фізичні закони в

іграх. По-друге, аналітичні навички, які є елементом системного мислення, дозволяють розробнику розглядати найдрібніші деталі персонажів від їх фізики рухів до оптимізації графіки. По-третє, оскільки системне мислення передбачає раціональні підходи до вирішення завдань, розробники вирішують виробничі проблеми, спираючись на раціональні аргументи та логіку. По-четверте, діяльність по створенню комп'ютерних ігор базується на принципі зворотнього зв'язку, який є основним принципом функціонування систем: створення продукту в цій сфері можливо лише через вдосконалення ігрового досвіду.

Творче мислення – це здатність генерувати нові ідеї, рішення та підходи, включаючи уяву, фантазію та інтуїцію. Воно орієнтоване на інновацію і шукає нестандартні рішення та можливості, може відхилитися від традиційних шляхів [2]. Наприклад, графічні дизайнери використовують творче мислення для створення унікальних образів персонажів та світів.

Творче мислення розробників персонажів виражає себе через багату уяву, яка допомагає їм створювати унікальних героїв та світи. Знання графічного дизайну сприяє створенню візуально привабливих персонажів та об'єктів. Розробники також повинні розуміти психологію персонажів та творити цікаві сюжети.

Хоча системне та творче мислення є самостійними вміннями (системне мислення – це аналітичний підхід, спрямований на розуміння систем та їх взаємодії, тоді як творче мислення – це інноваційний підхід, спрямований на генерацію нових ідей та рішень), вони все ж таки досить тісно пов'язані одне з одним [3]. Цей зв'язок дає важливі переваги в процесі оволодіння та вдосконалення навичок системного та творчого мислення: розвиток одного типу мислення дає значний поштовх розвитку і іншого.

Отже, розробка ігор – це поєднання технічних навичок, системного мислення та творчості. Володіння навичками системного та творчого мислення здатне суттєво впливати на професійну компетентність та успішність розробника комп'ютерних ігор та ігрових персонажів.

Список використаних джерел

1. О'Конор Д., Макдермотт І. Системне мислення. Пошук неординарних творчих рішень. Київ: Наш Формат, 2018. 240 с.
2. Келлі Т., Келлі Д. Творча впевненість. Як розкрити свій потенціал. Київ: Основи, 2017. 304 с.
3. Дашенкова Н.М., Коробкіна Т.В. Soft skills: соціально-психологічні аспекти професійної компетентності: навчальний посібник. Харків: ХНУРЕ, 2021. 144 с.

УДК 791.2-042.3:316.647

РОЛЬ КІНЕМАТОГРАФУ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Березова А. С.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: arianna.berezova@nure.ua

The work is devoted to the problem of the relationship and mutual influence of media culture and social norms and ideas in the information society, in particular, the influence of cinematography on the formation of social stereotypes.

Cinema expresses not only the entertainment aspect, but also significantly affects the socio-cultural ideas of society. Stereotyping in cinema can become a factor in the transmission of distorted ideas to one's environment, provoke inadequate and unfair treatment of real people. Thus, it is necessary to analyze and control this influence in order to build a fairer and more equal society.

Кіно – популярний вид мистецтва та розваг, який має значний вплив на формування суспільної свідомості. Дослідження ролі кінематографу у формуванні соціальних стереотипів є актуальними з кількох причин: по-перше, кіно є одним із джерел інформації про світ для багатьох людей; по-друге, кіно може мати значний вплив на самосприйняття та ставлення до інших; нарешті, соціальні стереотипи можуть призводити до дискримінації та інших негативних наслідків.

Взаємозв'язок медіа і суспільної свідомості є напрямком досліджень таких відомих вчених, як М. Маклюен, Ж. Бодрійяр, М. Кастельс, Ф. Фукуяма, Е. Тоффлер та інших. В цих роботах підкреслюються суттєві характеристики сучасної трансформації культури в медіа, сучасні тенденції взаємодії медіа і людини в умовах нової реальності – інформаційного суспільства. Аналіз впливу кінематографу на формування соціальних стереотипів є важливим та актуальним завданням.

Стереотипізація – це приписування певним суб'єктам або явищам тих властивостей, які вони не мають насправді, з метою їх подальшого транслявання. Цей процес не є нейтральним: «прояви стереотипізованого контрастного мислення ... в сучасних умовах глобалізації, поглиблення інтеграційних процесів несе в собі реальну загрозу соціальної й культурної конфронтації на релігійному, етнічному, мовному ґрунті» [1]. І мас-медіа, серед яких значне місце належить кінематографу, може відігравати тут значну роль. Ідеї та образи, з якими ми стикаємося у фільмах, впливають на нас способами, які спочатку може бути важко визначити. Це пов'язано зі спрямованістю певних непромовлених меседжів на підсвідомість глядача, завдяки чому людина некритично засвоює ці повідомлення. Фільм

представляє собою якісний мистецький витвір, і він працює з емоціями глядача, нерідко викликаючи довіру як до головних ідей, так і до супутніх контекстів, в яких можуть міститися і певні стереотипи. Стереотип, який через довіру до джерела отримав своє місце у свідомості індивіда, «неминуче приводить до зв'язку особи з самими зразками, цінностями і нормами, моделями соціальної дійсності» [2, с. 172].

Коли в кіно знову і знову зображуються соціальні спільноти через певні шаблонні уявлення, це може виглядати «не тільки упереджено, але й застаріло» [3], оскільки більшість соціальних стереотипів спираються на уявні «традиційні» суспільні норми минулих часів. Як наслідок, коли серіали та фільми, у яких поширюється, наприклад, пригнічення жінок, стають успішними, це транлює та посилює гендерну дискримінацію та нерівність [4]. З іншого боку, кіно може грати і позитивну роль: наприклад, фільми, в яких жінки зображені як сильні та успішні, можуть допомогти зменшити упередження щодо жінок.

Найбільш очевидним та діючим методом є роз'яснення прихованих повідомлень, аналіз та викриття тих сенсів, які присутні в певних кінонаративах. Розвиток та вдосконалення навичок критичного мислення здатні створити необхідну протидію засвоєнню стереотипних уявлень.

Отже, кіно, як впливовий медійний формат, суттєво впливає на соціокультурні уявлення суспільства. Стереотипізація у кіно може провокувати неадекватне та несправедливе ставлення до реальних людей. Таким чином, необхідно аналізувати та контролювати цей вплив для побудови більш справедливого та рівноправного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бутиріна М. В. Механізм стереотипотворення у мас-медіа [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека Інституту журналістики – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2405>
2. Лавлінський Р. Механізми формування соціальних стереотипів у суспільстві засобами мас-медіа // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Філософія. 2010. С. 164 – 176. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2010_7_18
3. Stereotypes in Film Are Affecting the Way We See the World – The Ottoson Insider. – Режим доступу: <https://ottosoninsider.com/1362/opinion/stereotypes-in-film-are-affecting-the-way-we-see-the-world/> (дата звернення – 27.12.2023)
4. Дашенкова Н.М., Коробкіна Т.В. Трансляція гендерних стереотипів через комп'ютерні ігри // Гендерні студії: матеріали доповідей учасників III Міжвузівського науково-практичного семінару. Луцьк: Терен, 2016. С. 18 – 20.

УДК (159.942+159.944):338.46-053.6

ЧИННИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МОЛОДІ, ЗАЙНЯТОЇ В СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Возна В.В

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: vladyslava.vozna@nure.ua

Today, an increasing number of young service industry workers exhibit signs of emotional burnout. This is attributed, firstly, to factors inherent in their professional activities (significant communication load, the necessity to display empathy, etc.). Secondly, factors associated with the characteristics of the age group may contribute to emotional burnout: combining various types of activities, lack of experience in coping with professional stress, and so forth. The stress of war serves as an additional factor of professional stress.

Проблема емоційного вигорання як різновиду професійного стресу в наш час є надзвичайно розповсюдженою. Емоційне вигорання – це стан ментального, емоційного та фізичного виснаження, обумовленого тривалим та надмірним стресом.

Синдром емоційного вигорання притаманний людям, робота яких пов'язана зі спілкуванням, необхідністю постійно бути на зв'язку, вислуховувати інших і говорити, намагатись комусь догодити, давати та виконувати вказівки [1]. Негативні умови праці можуть призвести до проблем із фізичним й емоційним здоров'ям. Стежити за своїм психічним станом вкрай важливо, навіть якщо розглядати проблему з точки зору економічного впливу: професійний стрес робітника призводить до втрати продуктивності.

Раніше вважалося, що емоційне вигорання властиве тим працівникам, які довгий час працюють на одному місці або займаються однотипною справою, отже, здебільшого, людям з великим досвідом роботи, тому молодь не розглядалась як група ризику емоційного вигорання. Але останні спостереження доводять, що сьогодні все більше молодих за віком працівників мають ознаки емоційного вигорання. Найчастіше це відбувається з молодими людьми, зайнятими в сфері обслуговування. Це значною мірою пов'язано з тим, що сфера обслуговування через низку причин (низький поріг входу до професії, невелика оплата тощо) часто стає першою роботою молодої людини. При цьому надання послуг є ризикогенною діяльністю з точки зору емоційного вигорання: тут присутні значне комунікативне навантаження, необхідність проявляти емпатію, не демонструвати власні емоції, нерідко це поєднується з часовими перевантаженням чи монотонністю роботи.

Ризик вигорання в соціальній сфері пов'язаний з наступними факторами:

- робітники часто стикаються з емоційно напруженими ситуаціями, мають справу з людьми, які переживають стрес, травми або емоційні проблеми;

- професійна діяльність часто вимагає бути емпатичним, це може привести до виснаження через постійну зосередженість на проблемах інших;

- працівники цієї сфери недоотримують достатню кількість підтримки та визнання, вони часто працюють у важких умовах, з маленьким фінансуванням та обмеженими ресурсами;

- часто ця діяльність може вимагати достатньо високого рівня відповідальності перед людьми, що сприяє зростанню напруженості працівника.

Що є специфічними факторами емоційного вигорання для молоді? По-перше, частіше за все молоді люди поєднують роботу та навчання, стикаючись з великим навантаженням у навчальних закладах, соціальними тисками і вимогами. По-друге, молоді люди через соціально-психологічні особливості свого вікового періоду відчують соціальні та емоційні труднощі, наприклад, конфлікти з однолітками, проблеми в родині, відчуття самотності та неприйняття, що додає проблем в переживанні професійного стресу. По-третє, вони є емоційно нестабільними через недостатність навичок володіння стресом [2]. По-четверте, молодь є віковою групою, для якої характерні пошуки власного «я», намагання знайти своє місце у світі та зрозуміти, ким вони є в цьому житті. При цьому вони є дуже вразливими до критики, невдачі, соціального несприйняття тощо. Все це може сприяти виникненню емоційного вигорання.

До всіх перерахованих факторів варто додати, що зараз ми живемо у стресі війни, постійній тривозі та невизначеності, і це підсилює можливі негативні наслідки робочого стресу.

Таким чином, молодь, чия професійна діяльність пов'язана зі сферою обслуговування, є групою ризику виникнення емоційного вигорання. Варто звертати увагу на фактори, провокують емоційне вигорання, та протидіяти їх негативному впливу.

Список використаних джерел

1. Нагоскі Е. Вигоряння. Стратегія боротьби з виснаженням удома та на роботі. Харків, 2021. 320 с.
2. Дашенкова Н.М. Психологія екстремальних стосунків та ефективної адаптації: Навч. посібник. Харків: ХНУРЕ, 2011. 144 с.

УДК 378:37.034

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В ЕПОХУ ВІРТУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Козак С.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії
м. Харків, Україна
e-mail: svitlana.kamenetska@nure.ua

The development of students' communicative competence is an important component of their personal, educational, and professional growth in the modern era. Communicative competence encompasses a range of important skills that help effectively communicate through electronic means of communication: the ability to express thoughts clearly, active listening and understanding of others' viewpoints, analysis and critical evaluation of information, adaptation to different communication formats, and demonstration of politeness and respect towards the interlocutor. The ability to interact effectively through digital technologies allows students to build a network of professional contacts, acquire new opportunities, and realize their potential in various fields of activity.

У сучасному світі, де використання віртуальних засобів спілкування набуває все більшого поширення, розвиток комунікативної компетентності студентів стає важливою складовою їхнього особистого, освітнього й професійного зростання. В епоху віртуальних комунікацій уміння ефективно спілкуватися через цифрові канали стає необхідним.

У зв'язку з нестабільною ситуацією та безпековими обмеженнями в країні дистанційне навчання студентів вищих навчальних закладів стало важливою формою освіти. За останні роки кількість студентів, які навчаються в онлайн форматі, значно збільшилася, досягнувши вражаючої цифри більше ніж 50% від загальної кількості студентів. Це свідчить про те, що віртуальне навчання стає все більш поширеним і доступним [1].

Для студентської аудиторії дистанційна форма взаємодії має свій ряд переваг. *По-перше*, студенти отримують можливість взаємодіяти з колегами та викладачами незалежно від географічних обмежень, що розширює їхні можливості співпраці та навчання. *По-друге*, можливість створення різноманітних професійних контактів через віртуальні платформи відкриває нові перспективи для кар'єрного зростання. *По-третє*, набуття комунікаційних навичок допомагає студентам критично оцінювати інформацію та робити обґрунтовані висновки. Крім того, *по-четверте*, цей процес сприяє самодисципліні та відповідальності студентів у виконанні завдань. Все це робить розвиток комунікативної компетентності ключовим для успішного навчання та кар'єрного росту.

Однак, разом з цим виникають певні виклики, зокрема, відсутність прямого контакту з викладачем та колегами, що ускладнює процес

вивчення матеріалу та обміну ідеями. Зменшення зовнішніх регуляторів організаційного характеру сприяє стиранню меж між роботою та дозвіллям, підвищуючи ризики особистісного вигорання [2]. Саме тому розвиток комунікативної компетентності стає надзвичайно важливим для студентів.

Комунікативна компетентність включає в себе низку важливих навичок, які допомагають ефективно спілкуватися через електронні засоби зв'язку. Вона передбачає вміння чітко і зрозуміло висловлювати свої думки через письмовий та усний зв'язок, а також активне слухання та розуміння точок зору інших учасників дискусії. Крім того, важливо аналізувати та критично оцінювати інформацію, уміти адаптуватися до різних форматів спілкування, виявляти ввічливість та повагу до співрозмовника. Розуміння етичних аспектів спілкування в онлайн середовищі є не менш необхідним умінням для студентів [3].

У цифровому середовищі здатність виразно та зрозуміло висловлювати свої думки є однією з ключових складових розвитку комунікативної компетентності студентів. Електронні платформи, такі як онлайн-лекції, форуми для обговорень та відеоконференції, відкривають перед студентами безліч можливостей для поліпшення їхніх навичок у письмовій та усній комунікації. Через ці інтерактивні інструменти студенти можуть вчитися створювати чіткі, лаконічні повідомлення, активно взаємодіяти з колегами та викладачами, а також розвивати навички аргументації та впевнено виступати з власними поглядами.

Крім того, розвиток комунікативної компетентності передбачає здатність слухати та розуміти погляди інших. Підтримка здорового діалогу та взаєморозуміння вимагає від них не лише уваги до власних позицій, але й уміння критично оцінювати інформацію, отриману в мережі. Студентам необхідно вміти аналізувати і розрізняти джерела та перевіряти достовірність отриманої інформації. Це допоможе їм приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до різноманітних ситуацій, що зустрічаються в сучасному світі.

Комунікаційна взаємодія в епоху віртуальних комунікацій також вимагає розвитку вміння спілкуватися в різних форматах, включаючи текстові повідомлення, електронні листи, відеозв'язок та соціальні мережі. Студентам важливо володіти різними медійними форматами та адаптуватися до специфіки кожного з них. Розуміння контексту та ефективного використання цих інструментів є ключем до успішного віртуального спілкування. Такий розвиток навичок допомагає студентам стати більш впевненими та ефективними у цифровому середовищі, що відкриває для них безліч можливостей у навчанні та професійному зростанні. У цифровому вимірі важливою є не лише технічна культура, але й етика спілкування. Наприклад, у віртуальних дискусіях часто виникають ситуації, коли студенти відчувають себе анонімними та вільними від

відповідальності за свої слова. Проте намагатися підтримувати ввічливість та повагу до інших у будь-яких обговореннях є ключовим. Навіть у віртуальному світі важливо пам'ятати про те, що за кожним екраном – реальні люди зі своїми почуттями та переживаннями. Це допомагає підтримувати конструктивні діалоги та сприяє взаєморозумінню між учасниками.

Набуті у віртуальному середовищі навички комунікації розширюють можливості студентів у професійній сфері. Комунікативна компетентність відіграє важливу роль у будь-якій сфері діяльності, оскільки вона сприяє побудові успішних взаємин з колегами, клієнтами та партнерами. Здатність ефективно взаємодіяти та спілкуватися з іншими людьми через цифрові технології дозволяє студентам розбудовувати мережу професійних контактів, здобувати нові можливості та реалізовувати свій потенціал у різних сферах діяльності. Вміння адаптуватися до різних форматів спілкування та розуміти етичні аспекти взаємодії в онлайн середовищі стає конкурентною перевагою на ринку праці та сприяє успішній кар'єрі в майбутньому.

Розвиток комунікативної компетентності у віртуальних комунікаціях – складна, але важлива задача. Вона передбачає не лише оволодіння технічними аспектами взаємодії в мережі, але й активний розвиток навичок ефективного спілкування, критичного мислення та гнучкості в адаптації до нових технологічних змін. Цей процес вимагає від студентів постійного вдосконалення своїх навичок, але він також відкриває широкі можливості для особистісного розвитку у цифровому світі.

Список використаних джерел

1. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. 2023. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf> (дата звернення: 01.03.2024).

2. Бакаленко О. А. Досвід використання технологій дистанційного навчання в процесі викладання психологічних дисциплін у технічному університеті: переваги та недоліки. *Impatto dell'innovazione sulla scienza: aspetti fondamentali e applicati* : Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della Conferenza scientifica e pratica internazionale (T. 2) (Verona, Italia, 26 giugno 2020). Verona : Piattaforma scientifica europea, 2020. P. 32 – 34. DOI: <https://dx.doi.org/10.36074/26.06.2020.v2.10>

3. Свінцицька О. М. Формування комунікативної компетентності сучасного фахівця ІТ-галузі. Житомир, 2019. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/146-3.pdf> (дата звернення: 02.03.2024).

УДК (159.942+159.97):355.01

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЦИВІЛЬНИХ ЛЮДЕЙ В УКРАЇНІ: ЗРОСТАННЯ ТРИВОЖНОСТІ

Милютін О.Є.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії
м. Харків, Україна

e-mail: oleksandr.myliutin@nure.ua

Military events have a direct impact on the mental health of the civilian population. The deterioration of mental health and increased anxiety is a significant challenge and problem that needs to be addressed. Solving this problem requires a comprehensive approach: professional psychological and psychiatric care, informing the population about security issues, forming communities of support, self-help, institutional efforts, etc.

Воєнні події мають прямий вплив на психічне здоров'я не тільки людей, які беруть участь у військових діях, але і цивільного населення. Турбота про психічне здоров'я населення стає важливим фактором, який впливає на загальний стан суспільства під час війни.

Погіршення психічного стану, частиною чого є зростання рівня тривожності, є значним викликом та проблемою, з якою треба працювати.

Тривожність, яка є наслідком переживання війни, необхідно розглядати, як мінімум, з двох боків.

По-перше, постійний страх за власну безпеку та безпеку близьких, перспектива життя в умовах постійної загрози створюють атмосферу напруги. Події на передовій, повідомлення про загиблих та поранених, постійні переживання та перспектива подальшого загострення конфлікту формують підвищений рівень тривожності.

По-друге, до збільшення рівня тривожності серед населення призводять також невизначеність та відсутність контролю над власним життям, які властиві кризовим ситуаціям. Відсутність чітких перспектив майбутнього, страх перед невідомим та неминучими змінами провокують зростання рівня несприятливих для психологічного благополуччя станів, що поглиблює психологічний дисбаланс [1].

Зростання рівня тривожності цивільного населення обумовлено низкою факторів [2]. Наприклад, до них належать:

- обстріли, руйнування цивільних об'єктів неминуче призводять до відчуття страху. Постійна нестабільність та страх перед новими атаками лише поглиблюють ці емоційні травми;

- постійний стрес, відчуття безпорадності та невизначеності стосовно майбутнього є складовими психологічної реакції на воєнні події;

- зростання числа військових дій та загроза гуманітарної катастрофи (страх втрати житла, проблеми бідності тощо) ще більше підштовхують людей до стану тривоги.

Протистояти таким тривожним станам потрібно системно та комплексно. Важливою є роль професійних психологів та психіатрів, які можуть надати підтримку та допомогу тим, хто потерпає від психологічних наслідків війни. Але наряду з професійною допомогою необхідно використовувати і інші методи регулювання тривожних станів.

1. Оскільки стан тривоги провокується та підсилюється невизначеністю, треба зробити все можливе для зменшення таких ситуацій. Важливою стає роль інформаційних кампаній щодо безпеки. Регулярні оповіщення щодо безпеки, організація безпечних зон та евакуаційних планів є необхідними кроками для зменшення ступеня тривоги.

2. Створення груп для спільного подолання стресу, групова підтримка здатні надати відчуття належності до спільноти, що сприяє зниженню безпорадності та невизначеності.

3. Техніки саморегуляції та стрес-менеджменту є важливими інструментами для подолання військових травм. Такі методи добре зарекомендували себе в довготривалій перспективі подолання стресу та тривожності [3].

4. Поряд з індивідуальними та суспільними зусиллями по подоланню тривожності важливу роль також мають відіграти державні та міжнародні інституції. Надання гуманітарної допомоги, забезпечення безпеки та стабільності у зоні конфлікту, а також дипломатичні зусилля для врегулювання конфлікту – це всі ключові аспекти, які сприятимуть зниженню рівня тривоги та покращенню психологічного клімату в уражених війною регіонах.

Відновлення психологічного здоров'я та психологічна реабілітація потерпілих від війни вимагає багатогранного підходу та спільних зусиль усього суспільства. Лише таким чином можна сподіватися на повернення до нормального життя після важких випробувань, які накладає на нас війна.

Список використаних джерел

1. Коробкіна Т.В., Дашенкова Н.М. Навички селфменеджменту в ситуаціях обмеженого контролю // Grail of Science. №17 (July 2022). С. 414 – 416. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.22.07.2022.071>

2. Кожина Г. М. Тривожність під час війни: шляхи терапії. URL: <https://health-ua.com/article/74775-trivozhnst-pd-chas-vjni-shlyahi-terap> (дата звернення: 08.02.2024)

3. Тривога і тривожність: поняття, види, діагностика та лікування розладів. URL: <https://psy-studio.com.ua/trivoga-i-trivozhnist-ponjattja-vidi-diagnostika-ta-likuvannja-rozladiv/> (дата звернення: 08.02.2024)

ПРИЧИНИ АКАДЕМІЧНОЇ ПРОКРАСТИНАЦІЇ

Нестеренко М. І.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,

м. Харків, Україна

e-mail: maksym.nesterenko2@nure.ua

The concept of academic procrastination is associated with a deliberate delay in the fulfillment of the academic tasks assigned to the subject. The causes of academic procrastination can be quite diverse. There are psychological, socio-psychological, pedagogical, and psychophysiological factors that affect a student's willingness to complete tasks. It's also important to distinguish between internal and external factors of procrastination. To effectively combat procrastination, it is necessary to consider what causes it and what factors influence it.

Прокрастинація, як поведінка відкладання початку виконання будь-яких завдань, є сьогодні досить поширеним явищем. Так, за статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я на 2020 рік, приблизно 96% населення Землі щонайменше один раз стикалися з відтермінуванням виконання завдання, тобто – прокрастинацією [1]. Одним з різновидів прокрастинації є академічна прокрастинація, тобто та, що стосується навчальної діяльності.

Феномен прокрастинації згубно впливає на ефективність навчання і професійної діяльності, а отже гальмує особистісний розвиток суб'єкта. Своєї особливої актуальності явище академічної прокрастинації набуло під час впровадження дистанційної форм навчання, яка була пов'язана з зниженням зовнішнього контролю за навчальною діяльністю, підвищеними вимогами до самодисципліни студента тощо. Як форма прокрастинації, академічна прокрастинація визначається як «ірраціональна схильність до затримки на початку чи завершенні навчального завдання» [1, с. 56]. Академічна прокрастинація має негативні наслідки не лише індивідуального, а й суспільного характеру. Саме тому дослідження феномену академічної прокрастинації мають велике значення. Метою цієї роботи є аналіз основних причин академічної прокрастинації.

Поняття «академічна прокрастинація» пов'язане зі свідомим зволіканням виконання суб'єктом поставлених перед ним навчальних завдань (практичні завдання, індивідуальні та/або дослідницькі проєкти). Суб'єкт, схильний до прокрастинації, усвідомлюючи необхідність виконання певного важливого завдання, починає свідомо і добровільно ігнорувати цю необхідність, намагаючись зосередитись на тих справах, які принесуть більше задоволення. При цьому стан психологічного дискомфорту, що виникає через відтермінування виконання завдання, не

тільки не зникає, а навпаки, підсилюється, що робить прокрастинацію неадекватним психологічним захисним механізмом.

Однією з найбільш очевидних причин особистої академічної прокрастинації є відсутність інтересу студента до завдання. Через це студенти відкладають завдання на потім; і оскільки воно їм не цікаве, вони можуть не відчувати задоволення під час виконання завдання. Майбутні негативні наслідки своєї поведінки турбують студента в значно меншій мірі, ніж очікуване задоволення від відкладання нецікавого завдання.

Але причини академічної прокрастинації можуть бути набагато більш глибокими та різноманітними [2]. До факторів, що обумовлюють явище академічної прокрастинації, дослідники відносять: 1) психологічні (брак навчальної мотивації, відсутність тайм-менеджменту, стан підвищеної тривожності, страх критики, занижка або зависока самооцінка); 2) соціально-психологічні (недостатня комунікація з оточенням, відволікаючі фактори, проблеми в сім'ї); 3) педагогічні (наприклад, відсутність вимог або надмірна вимогливість викладачів); 4) психофізіологічні фактори (особливості характеру, темпераменту, психофізичний стан). Студенти стикаються з прокрастинацією найчастіше в завданнях, які пов'язані з інтелектуальною напругою, оскільки вони вимагають від студента більшої самоорганізації і сконцентрованості [1].

Детермінанти академічної прокрастинації також можна поділити на дві групи: внутрішні і зовнішні. До внутрішніх належать: мотивація, емоційно-вольова сфера, локус контролю, тривожність, перфекціонізм та ціннісні орієнтації. До зовнішніх детермінант відносять: тривалий термін виконання завдання, нечіткі строки виконання, висока зайнятість іншими справами, відтермінування винагороди, відтермінування наслідків [3].

Отже, прокрастинація є багатовимірним феноменом. Дослідження причин академічної прокрастинації демонструють, що це явище може мати різноманітні причини та чинники внутрішнього та зовнішнього характеру. Тому для подолання прокрастинації необхідно враховувати, чим вона викликана та які фактори на неї впливають.

Список використаних джерел

1. Дуб В. Особливості прокрастинації студентів. Проблеми гуманітарних наук. Психологія, № 47 (2020). С. 55 – 66. URL: <http://journals.dspu.in.ua/index.php/psychology/article/view/25/19>

2. Дашенкова Н.М., Коробкіна Т.В. Soft skills: соціально-психологічні аспекти професійної компетентності: Навчальний посібник. Харків: ХНУРЕ, 2021. 96 с.

3. Лугова В. М. Прокрастинація: основні причини, наслідки та шляхи подолання. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/18954/1/%D0%9B%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92.%D0%9C.pdf>

УДК (159.98:378-052):355.01

МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ: САМОДОПОМОГА

Старкова А.В., Чепенко Д.Р.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: anastasiia.starkova@nure.ua; diana.chepenko@nure.ua

War is a serious stress factor that significantly affects the psychological well-being of people. Supporting the psychological well-being of students during the war is extremely important. According to research, a significant number of students experience high levels of stress that require correction of their psychological state. The introduction of specific self-help methods, such as regular physical activity, healthy eating and relaxation techniques, is important in the context of ensuring not only the stability of students' mental state, but also their overall well-being in the context of military events.

Війна представляє собою серйозний стресовий фактор, що значно впливає на психологічне благополуччя людей. Супроводжуючись ризиком для життя, насильством та іншими травмуючими подіями, вона призводить до розширення спектру психічних проблем, включаючи тривогу, депресію, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), схильність до залежності, суїцидальні думки тощо. Виявлення та аналіз ефективних методів психологічної підтримки людей в умовах воєнного конфлікту в Україні є однією з найнагальніших завдань.

Студентство є однією з тих соціальних верств, яке в цьому контексті потребує спеціальної уваги. Це пов'язано з низкою характеристик, які виділяють студентство серед інших груп населення. До них належать переважно молодий вік та відсутність життєвого досвіду, необхідність здійснювати навчальну діяльність в несприятливих умовах, часта потреба суміщати навчання із забезпеченням матеріальних потреб себе та своєї родини, психологічні труднощі, пов'язані з адаптацією тощо. Тому завдання знаходження методів, які змогли знизити рівень стресу серед студентів та допомогти стійкій адаптації, є важливим та актуальним.

За результатами дослідження, яке було проведено в Харківському національному університеті радіоелектроніки наприкінці 2023 року, виявлено показники, що підтверджують високий рівень стресу серед студентів та його негативний вплив на їхнє психічне становище [1]. У той час, як позитивні емоції відчуває менше третини опитаних, понад 50% студентів перебувають у стані тривоги та неспокою, а 29,7% відчувають песимізм та відчай. За різними показниками, високий рівень стресу, який потребує корекції психологічного стану, відчувають 13 – 19% студентів.

Цей стан впливає на загальну працездатність, готовність до навчання, а також на концентрацію та здатність розслабитися.

Підтримка психологічного благополуччя студентів під час війни є надзвичайно важливою, особливо в контексті застосування стратегій самопомоги. Впровадження конкретних методів самопомоги, таких як регулярна фізична активність, здорове харчування та техніки релаксації, набуває важливого значення в контексті забезпечення не лише стабільності психічного стану студентів, але й їхнього загального життєвого благополуччя в умовах військових подій.

Регулярна фізична активність стає не лише засобом підтримання фізичної форми, але і ефективним способом розслаблення та розгону негативних емоцій. Спорт, будь то індивідуальні заняття або спільні тренування, сприяє вивільненню ендорфінів, що поліпшує настрій та загальний психічний стан.

Здорове харчування відіграє важливу роль у забезпеченні енергії та речовин, необхідних для правильної роботи мозку та стабілізації емоційного стану.

Техніки релаксації, такі як медитація, глибоке дихання та йога, стають ефективними інструментами для зниження рівня стресу та підтримки психічної гармонії. Їх впровадження дозволяє студентам відпочивати та зосереджуватися на власному благополуччі, навіть у напружених умовах військових конфліктів.

Отже, ці конкретні методи самопомоги не лише забезпечують психічну стійкість студентів у військових умовах, а й сприяють створенню повноцінного та здорового способу життя, зміцнюючи їх ресурси для подолання емоційних труднощів та стресових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Довідка про результати соціологічного опитування студентів Харківського національного університету радіоелектроніки щодо якості навчання та психологічного стану під час війни [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: https://nure.ua/wp-content/uploads/2024/sotsiologichne-opytuvannia-studentstva-khnure_hruden-2023.pdf (дата звернення: 22.02.2024).

2. Журавко Т. Психологічна підтримка дітей під час війни. *Věda a perspektivy*. 2022. № 4 (11). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)-177-187](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11)-177-187) (дата звернення: 22.02.2024).

УДК 316.614:004.946

ФІЛОСОФІЯ ЦИФРОВОЇ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Борисова Д. Є.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
e-mail: daria.borysova@nure.ua

The article analyses the theoretical aspects of the development of digital philosophy and formation of a digital personality in modern conditions. Positive and negative aspects of digital activity of a person and society are highlighted. Attention is paid to the opportunities provided by the Internet and the shadow side of the use of information technology, which hinder the personal development of an individual. It is substantiated that a balanced use of digital technologies will help a person to navigate in a rapidly changing information environment, understand the value of information and the challenges of breakthrough technologies.

Розвиток сучасних інформаційних технологій підштовхнув до появи нового філософського напрямку – цифрової філософії, яка вивчає вплив цифрових технологій на суспільство, культуру, а також досліджує філософські проблеми, пов'язані з використанням комп'ютерів та Інтернету. Швидкісне і практично повсюдне впровадження цифрових технологій провокує зміни не тільки в різних соціальних процесах, а й в самій людині. Основними технологічними трендами розвитку цифрового середовища є розширення телекомунікаційної інфраструктури, прогрес комп'ютерних, мережевих і мобільних технологій використання технологічних новацій у складних соціотехнічних системах [1]. Термін «цифрова людина» зазвичай вказує на індивіда, який активно користується та взаємодіє з цифровими технологіями в повсякденному житті. Це може включати в себе використання комп'ютерів, смартфонів, планшетів, інтернету та інших цифрових засобів. Цифрова людина може здійснювати різні дії та функції за допомогою цифрових технологій (спілкування через соціальні мережі, використання електронної пошти, робота з онлайн-сервісами, здійснення електронних платежів), вміє працювати з інформацією, критично мислити та адаптуватися до цифрового середовища, що швидко змінюється [2].

Життя сучасної людини сьогодні багато в чому залежить від активності, саме інтернет надає таку можливість, він є найбільшою інформаційною системою, краще якої не існує. В мережі «Інтернет» можна знайти все, що завгодно, будь-яку необхідну та корисну інформацію. За недовгий час інтернет повністю перетворив не тільки інформаційний простір, а й спосіб життя більшої частини людства. І далеко не завжди його вплив є благом, іноді отримана в інтернеті інформація може

негативно впливати на людину. Життя стає все складніше, час прискорюється, інформація, як лавина, давить на людину, і вона не в силах переварити таку величезну кількість інформації і інстинктивно захищається від неї. Обробити і засвоїти великі дози інформації, що йде нескінченим потоком, людина не може, настає перевантаження, коли вже нічого не сприймається. Отже, яку ж роль відіграють інтернет та інформаційні технології в житті сучасної «оцифрованої» людини, як вони впливають на формування окремої особистості та суспільства в цілому?

На перший погляд може здатися, що поява інтернету принесла одні плюси. Дійсно, завдяки інтернету нам стало простіше шукати інформацію, відправити листа, який моментально дійде до одержувача, не відходячи від комп'ютера, ми можемо здійснювати сотні дій. Багато хто використовує інтернет, щоб слухати музику, дивитися фільми, відеоролики. За допомогою інтернету люди дізнаються прогноз погоди, новини, останні події, що відбуваються не тільки в своїй країні, а й в усьому світі. Завдяки інтернету можна швидко замовити квитки на потяг, до кінотеатру, причому сплатити за квиток можна також, не виходячи з дому, через електронні платіжні системи. Значно простіше стало навчатися студентам, адже тепер можна не йти до бібліотеки, весь необхідний матеріал сьогодні доступний в інтернеті [2]. Ще одним плюсом інтернету є спілкування через соціальні мережі. Тепер можна підтримувати цілодобовий зв'язок з людиною, яка живе в іншому місті, країні, відправляти фотографії, спілкуватися через відео зв'язок, знайти старих друзів або познайомитися з новими. Сучасні технології дійшли до такого рівня, що майже всі наші проблеми вирішуються в мережі. Безумовно, таку ситуацію можна вважати позитивною, але існує і зворотна сторона медалі, яка доводить, що не все так добре, як здається. Якщо студент пише реферат, то він часто бездумно копіює текст, а потрібно не тільки знайти матеріал, але і вміло його переробити, проаналізувати, переосмислити, адже списування готового не прибавляє розуму, а, навпаки, гальмує розвиток людини. Але найстрашніше для людини – це поява інтернет-залежності, адже деякі люди фактично відмовляються від реального життя, проводячи більшу частину дня у віртуальній реальності. Відхід від реальності починає домінувати в свідомості, а людина не тільки не вирішує важливі для себе проблеми, а й зупиняється в своєму особистісному розвитку [1]. На жаль, інтернет нав'язує безліч стереотипів і ідеалів, до яких прагнуть люди, втрачаючи свою індивідуальність.

В підсумку хочеться відмітити, що цифровізація людини в розумних межах з дотриманням правил і рекомендацій принесе тільки користь. Усвідомлена, освічена, мисляча людина зможе фільтрувати інформацію, отриману з інтернету. Це і є справжня «цифрова людина». Головне пам'ятати, що не можна піддаватися на провокації з боку інших користувачів інтернету, необхідно бути акуратним, застосовувати

вибірковий підхід в роботі мережі, адже дотримання саме цих простих правил дозволить уникнути згубного впливу інтернету на людину. Так що ж таке інтернет – добро чи зло? Чи пішла на користь людині цифровізація суспільства? У мене немає однозначної відповіді, на мій погляд, ні те, ні інше. Цифрові технології – лише інструмент, а як ним буде розпоряджатися людина, як вони впливатимуть на її свідомість, буде залежати тільки від неї.

Філософія цифрової людини будує свою сутність на взаємодії між людьми та цифровими технологіями. У центрі цього концепту лежить вплив цифрового віку на індивіда, його сприйняття оточуючого світу, взаємодію з іншими та самовизначення. Цифрова людина входить у світ, де границі між реальністю та віртуальністю стають розмитими, де інформація стає легкодоступною, а зв'язок відбувається миттєво. Ідентичність цифрової людини формується в онлайн просторі через соціальні мережі, цифрові платформи та взаємодію з різноманітними технологіями. В сутності цифрова людина стикається з питанням приватності та безпеки, оскільки особиста інформація стає вразливою перед цифровими загрозами. Етика використання технологій виступає ключовим аспектом, оскільки розвиток штучного інтелекту та автоматизації висуває нові моральні виклики. Соціальна взаємодія перетворюється в онлайн спілкування та віртуальні спільноти, що впливає на формування соціальних стосунків та взаєморозуміння. Доступ до необмежених обсягів інформації вимагає від цифрової людини критичного мислення та навичок обробки даних [3]. Таким чином, філософія цифрової людини втілює в собі не лише технологічні досягнення, але й виклики, які вони ставлять перед сучасним суспільством, підкреслюючи потребу у збалансованому підході до використання цифрових технологій для досягнення гармонії між технологією та людським життям.

Список використаних джерел

1. Дзьобань О.П. Цифрова людина як філософська проблема. *Інформація і право*. 2021. №2(37). DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2\(37\).238330](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2(37).238330)
2. Воронкова В.Г. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія. Львів-Торунь: Liha-Pres. 2022. 460 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/6591/0048996.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Voronkova V., Kaganov Y., Metelenko N. Formation of digital society and digital man values in the globalization conditions and industry 4.0. *Humanities Studies*. 2022. №11(88). DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-11-88-02>

УДК: 316.64-049.2

МЕТОДИ І МЕХАНІЗМИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ладченко М.В.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії
м. Харків, Україна

e-mail:mykyta.ladchenko@nure.ua

The development of modern society, which is characterized as an information society, is accompanied by rapid rates of informatization of all spheres of human activity. One of the negative factors of informatization is that information acts as a certain mechanism for manipulating society. The work defines "manipulation" and examines modern methods and mechanisms of manipulative influence on human consciousness.

Сучасне суспільство характеризують як інформаційне. Його характерними ознаками є ефективні комунікації людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів та задоволення їхніх потреб щодо інформаційних повідомлень і послуг. Інформаційне суспільство потребує постійного продукування й поширення інформації, що базується на потужній інформаційній потребі, відповідно. Але інформація може виступати як певний механізм маніпулювання суспільством, тому сьогодні проблема маніпуляції набуває все більшого значення.

Численні дослідження присвячені визначенню сутності маніпуляції. Зокрема, як зазначає Д.О. Кононович, «маніпуляція – це вид прихованого психологічного впливу на людину, який веде до порушення її намірів, які не співпадають з актуально існуючим бажанням [1, с. 82]. Ще одне визначення маніпуляції дає В.В. Остроухов: «маніпуляція – вид психологічного впливу, за якого майстерність маніпулятора використовується для прихованого впровадження в психіку адресата мети, бажань, намірів, відносин чи установок, що не співпадають з тими, які є у адресата на цей момент» [2, с. 41]. Як правило, маніпулювання свідомістю відбувається під гаслами свободи висловлювання, однак свобода саме втрачається в цьому процесі. Людство винайшло велику кількість методів та механізмів маніпуляцій людини, щоб мати над нею владу. На жаль, деякі з них настільки не помітні для нас, що ми можемо і не здогадуватись, що хтось навмисне нами маніпулює. Розглянемо декілька найбільш поширених методів і механізмів сучасної маніпуляції.

Один з найпопулярніших методів маніпуляції – це фейки, тобто не повна правда або правда, яку видозмінили для того, аби викликати в людях потрібні емоції та ставлення до певної ситуації. В цьому механізмі головну роль відіграють не новини та факти, а саме емоційні наслідки від цих

«новин», які резонують в суспільстві та дозволяють керувати свідомістю громадян в потрібному для руслі.

Всім також відомо, що в сучасних тенденціях телевізійного мовлення набуває все більше популярність інформаційний калейдоскоп. Його сутність полягає в побудові коротких сюжетів, що постійно змінюють один одного, які перемежуються анонсами, ток-шоу, рекламою тощо. При цьому, важлива інформація розбавляється не тільки рекламою, а і постійними скандалами, чутками, які в свою чергу призводять до переміщення уваги споживача на менш важливі події.

Також не менш популярною методикою вважається мозаїчність. Коли комусь потрібно імплементувати в свідомість певну інформацію, не викликавши при цьому опору, її слід розбити на певні частини через коментарі так званих експертів (громадських діячів, політиків, активістів, журналістів, тощо). Якщо виконати ці певні дії, то в результаті людині буде нелегко повністю осмислити повну картину подій, а також інтереси сторін та остаточні наслідки.

Ще цікавим методом зміни уваги людства на інше питання – це сенсаційність та терміновість. Якщо людині запропонувати декілька заголовків статей або новин, то скоріше за все вона вибере саме той заголовок, в якому будуть присутні саме такі короткі фрази як «Сенсація!», «Терміново!», «Увага!», «Ексклюзив!» тощо. Саме ці фрази несвідомо розпалюють в нас бажання хоч одним оком глянути про що там пишуть. І саме цим користуються маніпулятори, бо тим самим вони можуть перемістити фокус уваги зі справді важливої теми.

Отже, фейки, інформаційний калейдоскоп, мозаїчність, сенсаційність та терміновість – це одні з найпопулярніших методів й механізмів маніпуляції свідомості в інформаційному суспільстві. Саме вони призводять до припинення адекватного та незалежного оцінювання з боку людини реальних проблем, конфліктів і ситуацій, які дійсно мають для неї важливе значення.

Список використаних джерел

1. Кононович Д.О. Маніпуляція свідомістю як об'єкт соціально-педагогічного дослідження. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2019. №1(44), С. 80 – 83.

2. Інформаційна безпека / В. В. Остроухов, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк та ін.; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. Київ : КНТ, 2010. 776 с.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Дмитріченко А.С.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail:anita.dmytrichenko@nure.ua

The characterization of modern society as an "information society" has become possible because all social processes are carried out through the exchange of information. In this context, new means and tools for effective communication are emerging, as well as the risks of modern communication in the context of the progress of information technology. The paper is devoted to identifying the advantages and disadvantages of communication in the modern information environment.

У сучасному світі, що характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, з'являються нові виклики та можливості у сфері спілкування між людьми. Інформатизація нашого суспільства призвела до революційних змін у тому, як ми сприймаємо інформацію, взаємодіємо та спілкуємося. Про це писали ще класики теорії інформаційного суспільства, такі як Д. Бел, Е. Тоффлер, М. Кастельс. У цьому контексті з'являються нові засоби та інструменти ефективної комунікації, а також і певні ризики в умовах прогресу інформаційних технологій. Розглядаючи сучасний комунікаційний процес, можна відзначити, що наше щоденне спілкування стає більш гнучким, але одночасно і більш вимогливим завдяки зростанню ролі електронної пошти, соціальних мереж, інформаційних потоків та інших елементів цифрового світу. Спробуємо окреслити переваги та недоліки комунікації в сучасному інформаційному середовищі.

Електронна пошта.

У сучасному світі електронна пошта вважається однією з найбільш поширених і ефективних форм електронної комунікації. Щоб забезпечити миттєвий обмін інформацією, електронна пошта є важливою частиною сучасного бізнесу та професійного спілкування. Навіть на великій відстані можна підтримувати постійний зв'язок із колегами, партнерами та клієнтами завдяки простоті відправлення та отримання повідомлень. Отже, серед переваг такого засобу спілкування можна відмітити – невисоку вартість, швидкість, зручність, можливість одночасно переслати повідомлення декільком особам, можливість робити копії повідомлень. Але з перевагами приходять і проблеми. Загальна перенавантаженість електронною поштою може призвести до зниження продуктивності працівників, до втоми та стресу від постійного моніторингу повідомлень.

Крім того, питання безпеки мають вирішальне значення, оскільки електронна пошта може стати мішенню для кіберзлочинців, що здатне призвести до витоку конфіденційної інформації. Система захисту електронної пошти, як правило, нижча порівняно з телефоном і звичайною поштою, її захист від несанкціонованого доступу є невисоким.

Соціальні мережі.

Глобальне поширення соціальних мереж формує новий тип комунікації – соціально-мережевий. Соціальні мережі стали безперешкодним місцем для людей де можна спілкуватися та ділитися інформацією. На перший погляд, соціальні мережі допомагають розширити коло комунікації і надають зручну платформу для обміну ідеями та думками. Вони стають важливими інструментами для спілкування, особливо у віртуальному середовищі. Соціальні мережі можна використовувати як інструмент для саморозвитку – дивитись пізнавальні фільми, слухати хорошу музику, читати цікаві книжки. Це також, майданчик для самопрезентації і розвитку бізнесу. Тим не менш, існують певні небезпеки та перешкоди. Великий обсяг інформації нерідко втомлює і навантажує нервову систему. Мінусом є і те, що людина втрачає звичку реального спілкування, так як звикає до спілкування в режимі онлайн. Переписуючись в соцмережах, люди часто не дотримуються правил граматики та пунктуації, використовують мізерний словниковий запас, емоції змінюються смайликами. Це призводить до порушення комунікації та непорозуміння між людьми Також, соціальні мережі можуть бути використані для організації стеження.

Отже, доступність інформації, її неохватний обсяг, можливість в будь-яку секунду дізнатися те, що нас цікавить і навіть більше – це і є сучасний інформаційний світ. Однак це може призвести до інформаційного перевантаження свідомості, що матиме негативний вплив на ефективність будь-якої роботи і прийняття рішень. Стан перенавантаження інформацією виникає, коли кількість інформації, що надходить, перевершує можливості її сприйняття і наша свідомість нездатна впоратися з таким інформаційним потоком. Ще одна проблема, з якою стикається людина в сучасному комунікаційному просторі, це конфіденційність і захист персональних даних. У сучасному світі більшість людей зберігають всю інформацію на серверах, комп'ютерах та інших пристроях. І велика кількість даних є конфіденційними, що дозволяє ідентифікувати особу. Тому, кібербезпека та захист конфіденційності стають найважливішими елементами сучасної комунікації.

УДК: 141.319.8:316.324.8

МОЖЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ЛОГІКИ ТА РИТОРИКИ В ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПАХ ТА СУПЕРЕЧЦІ

Базарна П.А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: polina.bazarna@nure.ua

This article explores the interplay between logic and rhetoric in public speaking and debate. The role of rhetoric as the art of persuasive speech and the role of logic in structuring arguments and forming conclusions are considered. The article gives examples from practice and analyzes them, showing how logic and rhetoric interact in real situations. The interaction of logic and rhetoric is a key aspect of an effective communication process.

Взаємозв'язки логіки та риторики мають дуже давню історію, яка почалась ще за часів Давньої Греції. Вони співіснують і взаємодоповнюють одна одну, створюючи цілісний апарат аргументації. Ми пропонуємо проаналізувати ці зв'язки на прикладах використання логічних та позалогічних, суто риторичних засобів у таких діях, як суперечка та публічний виступ.

Риторика вважається мистецтвом переконливого мовлення, що є важливою навичкою при представленні власних ідей іншим людям. Основним завданням риторики є розвиток та вдосконалення навичок виступу перед аудиторією, а також ефективного впливу на неї. Тому в риторичній існує досить багато специфічних засобів для такого впливу. Але, з іншого боку, риторика не існує без логіки, вона завжди базується на основних логічних принципах. Логіка як вчення про форми, закони і норми правильного мислення визначає формування наших думок та доводів, навчає людину правильно формулювати аргументи та будувати відповідні міркування для отримання істинного висновку. З точки зору логіки існують коректні та некоректні засоби ведення суперечки або дискусії. Коректними вважаються такі засоби, які відповідають вимогам логіки та моралі. Розглянемо взаємодію логіки та риторики у суперечці і відповімо на питання, за що відповідає у суперечках кожна з них. Логіка орієнтується на формальні правила мислення та аргументації; фокусується на відповідності міркувань та висновків цим правилам; вона також визначає критерії правильних аргументів. Риторика ж в першу чергу орієнтується на переконання аудиторії; і тому широко використовує позалогічний «інструментарій» - емоційні аргументи та певні стилістичні прийоми, такі, як «аргумент до особи», «аргумент до публіки», «аргумент до жалю», «аргумент до освіченості» тощо, у залежності від того, які саме аргументи будуть ефективними для впливу на слухачів. Яка саме взаємодія між

логікою та риторикою може бути в суперечці? У суперечці риторика допомагає переконливо висловлювати аргументи, а логіка допомагає їх структурувати. При ефективній комбінації ці засоби допомагають досягти мети суперечки й досягти істини. Особливо показовим для риторики як ораторського мистецтва слід вважати публічний виступ. В ньому можливим є використання багатьох позалогічних засобів, таких, як риторичні питання, повтори та емоційно заряджені слова з метою переконання слухачів або впливу на їх вибір. Однією з важливих частин публічного виступу та риторики є емоційне забарвлення слів та висловів.

Прикладом емоційно забарвленого виступу можна назвати деякі виступи на закордонних шоу або в художніх фільмах. Так, у фільмі «Список Шиндлера» Стівена Спілберга сцена виступу Шиндлера перед робітниками вражає емоційною силою саме завдяки використанню подібних емоційних засобів при спілкуванні з аудиторією. Під час виступу, Шиндлер визнає, що міг би зробити більше, щоб врятувати ще більше людей. Його емоції вражають не тільки робітників, але й глядачів фільму, показуючи, як важливо бути співчутливим і відповідно поводитися у важкі часи. Він розчулюється, коли дивиться на золотий кільце на своєму пальці, яке міг би продати, щоб врятувати ще одну людину. Прикладом емоційного виступу на TED-Talk є доповідь Г'ю Херра, керівника групи біомехатроніки Медіа-лабораторії Массачусетського технологічного інституту, де він розповідає про роботу з біонічними протезами. Хоча його доповідь має технічний характер, емоційний зв'язок з аудиторією відіграє важливу роль. На завершення своєї презентації Херр запросив на сцену Адріанну Хаслет-Девіс, яка втратила ногу під час теракту на Бостонському марафоні 2013 року. Адріанна була бальним танцюристом, і вона виконала танець з партнером перед аудиторією TED вперше після травми. Її неймовірна історія та виступ викликали сильні емоції у глядачів, і навіть сама Адріанна не стримала сліз під час танцю. Отже, навіть технічна тема може стати особистою та захоплюючою, якщо є вміння передати емоції.

Отже, ми бачимо, що логіка допомагає нам правильно будувати нашу систему аргументів, а риторика надає можливість не лише донести чітку інформацію до аудиторії, але й переконати її. Логіка та риторика доповнюють один одного під час публічного виступу, участі в дискусії або суперечці. Слід також підкреслити, що риторика як ораторське мистецтво може забезпечити успіх нашій презентації власних ідей, рішень, яке сприймається аудиторією краще за допомогою емоційного забарвлення виступу.

Список використаних джерел

1. <https://genardmethod.com/blog/emotion-in-public-speaking-why-it-matters>
2. The Rhetorical Tradition: Readings from Classical Times to the Present (1990). Patricia Bizzell and Bruce Herzberg.

УДК 004.89:004.421.4

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ У РОЗВИТКУ АЛГОРИТМІВ ТА СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Казанцева С.С.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: sofii.kazantseva@nure.ua

This article highlights the key role of logical methods in the development of algorithms and artificial intelligence systems, which are becoming increasingly important in today's technological world. The development of the use of logical methods has undergone several historical stages, beginning with ancient philosophers such as Aristotle who developed formal systems of logical rules. In the 19th century, mathematical logic systems, such as Boolean logic, provided a formal basis for the use of logical methods in the development of computers and programs. So this article highlights the importance of logical methods in today's world, where they act as a main tool for the development of algorithms and artificial intelligence systems, ensuring efficiency, accuracy and modularity in their implementation.

Логічні методи відіграють ключову роль у розвитку алгоритмів та систем штучного інтелекту, які стають все більш важливими у сучасному світі технологій, забезпечуючи основу для відображення знань, міркувань та прийняття рішень. Розвиток використання логічних методів у сфері штучного інтелекту та алгоритмів є результатом кількох етапів історичного розвитку. Вже в античні часи давні філософи, такі як Арістотель, вивчали природу мислення та логіку, розвиваючи формальні системи логічних правил [1]. У ХІХ столітті були розроблені математичні логічні системи, такі як булева логіка Джорджа Буля, надаючи формальні засади для використання логічних методів у розвитку комп'ютерів та програм.

З появою комп'ютерів та зростанням їх обчислювальної потужності виникали ідеї про створення систем, що можуть моделювати розумові процеси людини. У 1950 – 60-х роках з'явилося логічне програмування, де правила логіки використовуються для опису поведінки програм [2]. Це сприяло створенню різноманітних систем штучного інтелекту, від експертних систем до систем машинного навчання.

Поступово логічні методи стали застосовуватися у різних галузях, включаючи медицину, транспорт, лінгвістику та робототехніку. Вони стали основою для розвитку систем управління базами даних, експертних систем, систем машинного перекладу та інших. Цей еволюційний шлях

дозволив логічним методам стати важливим інструментом у сфері штучного інтелекту та алгоритмів, уможливаючи створення складних систем, які здатні розуміти, аналізувати та приймати рішення на основі логічних правил.

Крім вже згадуваних Арістотеля та Джорджа Буля, декілька видатних фігур в історії науки та технологій досліджували та використовували логічні методи. Зокрема, Алонзо Черч та Алан Тьюрінг внесли значний внесок у розвиток математичної логіки та теорії обчислювальної машини. Їхні роботи стали основою для розуміння обчислювальних процесів, що лежать в основі розвитку штучного інтелекту. Марвін Мінскій, дослідник у галузі когнітивних інтелектуальних систем, спрямованих на набуття та засвоєння нових знань, досліджував логічні методи, розробляв моделі мислення і розуміння, що стали основою для розвитку систем штучного інтелекту. Ці дослідники та вчені відіграли важливу роль у вивченні та застосуванні логічних методів у різних сферах науки і технологій, що сприяло розвитку штучного інтелекту та сучасних комп'ютерних технологій.

Тож, в наш час першим кроком у розробці будь-якого алгоритму або системи штучного інтелекту є формування проблеми через логічні вирази. Тобто перетворення вихідних даних та умов задачі у форму, яку можна аналізувати та опрацьовувати за допомогою логічних операцій [4]. Наприклад, якщо пацієнт скаржиться на певні симптоми, а його медична історія вказує на певні ризикові фактори, система може використовувати логічні правила для призначення необхідних медичних тестів або рекомендацій щодо подальшого лікування. Такий підхід дозволяє ефективно аналізувати великий обсяг медичної інформації та приймати обґрунтовані рішення щодо діагностики та лікування пацієнтів.

Щодо логічних методів, одним з ключових є логічне програмування, яке використовує правила логіки для опису поведінки та знань. Це дозволяє чітко та формально описувати знання, а також легко розкласти їх на менші за розміром й тому більш зручні для подальшої роботи елементи.

Іншим важливим методом є автоматизоване міркування, яке використовується для виведення нових знань з наявних фактів та правил. Це дозволяє системам штучного інтелекту робити логічні висновки та приймати обґрунтовані рішення [5]. Такий підхід знаходить застосування в розробці систем експертної діагностики, плануванні маршрутів та інших задачах, де необхідно приймати рішення на основі наявних даних та правил. Використання обробки природної мови для розуміння та

генерування людської мови стає можливим завдяки логічним методам. Це робить системи штучного інтелекту більш доступними для людей, а також дозволяє їм краще «розуміти» людські знання та міркування. Використання логічних методів забезпечує чіткий та формальний опис знань, що значно зменшує можливість помилок або хибних тверджень. Ці методи також допомагають розробникам краще розуміти «логіку мислення» штучного інтелекту, що полегшує їх використання та наступне вдосконалення.

Використання логічних методів має ряд переваг [5]. Зокрема, вони дозволяють чітко пояснити, як система штучного інтелекту прийшла до того чи іншого висновку, та роблять системи штучного інтелекту більш модульними (полегшує їх розбиття на менші, більш керовані компоненти).

Однак використання логічних методів також має ряд викликів. Вони можуть бути складними для розуміння та реалізації. Логічні методи також можуть бути неефективними для обробки великих обсягів даних. Крім того, вони можуть бути не в змозі адекватно представити всі аспекти людського знання та міркування.

Незважаючи на ці виклики, логічні методи залишаються потужним інструментом для розвитку алгоритмів та систем штучного інтелекту. Прикладами використання логічних методів є системи експертної діагностики, планування маршрутів та машинного перекладу. Логічні методи є основою для більшості сучасних систем штучного інтелекту. Ми можемо сказати, що їх використання дозволяє створювати більш точні, зрозумілі та водночас модульні системи.

Список використаних джерел

1. Амосов, Н. М. (2006). Логічні основи штучного інтелекту. Київ: Наукова думка.
2. Гаврилов, М. В. (2012). Штучний інтелект: основи, теорія, практика. Київ: Видавничий дім "Академія".
3. Загороднюк, А. Г. (2015). Логічне програмування та Prolog. Київ: Літера ЛТД.
4. Козловський, В. В. (2017). Штучний інтелект: теорія та практика. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка.
5. Нейман, Дж. фон. (2004). Теорія самовідтворюваних автоматів. Київ: Основи.

**СИНЕРГІЯ ЛОГІКИ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
ПЕРЕТИН СВІТІВ У РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Мильотін О.Є., Тарадуда С.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: oleksandr.myliutin@nure.ua, stanislav.taraduda@nure.ua

This topic examines the interaction between two key areas – logic and artificial intelligence – aimed at achieving new levels of understanding and development of technologies. In particular, it explores the principles of formal and informal logic that form the basis for the development of algorithms and artificial intelligence models that can adapt to various situations and tasks. The analysis of this interaction helps to better understand how this synergy shapes future technological advances and promotes innovation in the field of artificial intelligence.

У сучасному цифровому світі, де штучний інтелект стає все більш широко використовуваним, а розумні технології стають невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, важливість об'єднання логіки та штучного інтелекту стає беззаперечною. Синергія цих двох областей дозволяє створювати більш ефективні технології, які можуть адаптуватися до різних ситуацій, роблячи наше життя більш комфортним та продуктивним. Розуміння цієї синергії є важливим не лише для технічних спеціалістів, а й для управлінців, дослідників та всіх, хто цікавиться майбутнім розвитку штучного інтелекту та його впливом на суспільство.

При створенні та розвитку штучного інтелекту основну роль відіграють принципи формальної та неформальної логіки. Формальна логіка забезпечує структурованість та консистентність в роботі алгоритмів і програм, вона дозволяє точно визначити правила та умови для прийняття рішень на основі даних. У той же час, неформальна логіка надає інструменти для розуміння людського мислення, інтуїції та контексту, що є важливим у вирішенні складних проблем, де часто потрібно аналізувати не лише факти, але й контекст та нюанси реального світу [1]. Основні принципи цих двох форм логіки, які використовуються при розробці та вдосконаленні штучного інтелекту, є наступними:

❖ **Формальна логіка:**

- строгість: формальна логіка базується на чітких правилах та структурах, які визначають правильність логічних висловлювань. Цей принцип передбачає чітке та жорстке визначення термінів, правил та висновків, також вимагає відсутності двозначності у формулюванні, забезпечуючи чітку логічність та уникнення можливих розбіжностей в

трактуванні, тим самим дозволяє створювати алгоритми та моделі з високою ступенем точності та передбачуваності;

- точність та системність: даний принцип визначає структурованість, логічну організацію, визначень і висновків, та вимагає систематичне впорядкування, вивчення взаємозв'язків між різними елементами системи, забезпечуючи їхню логічну узгодженість.

- алгоритмічність: формальна логіка надає базу для розробки алгоритмів, які вирішують логічні завдання та виконують операції над даними;

- формалізованість: логіка намагається формалізувати правила розумової діяльності, перетворюючи їх у математичні моделі та символи. Це дозволяє використовувати їх для створення алгоритмів та моделей [2].

❖ Неформальна логіка:

- гнучкість: у неформальній логіці використовуються нестрогі правила та судження, які базуються на загальних припущеннях та інтуїції. Ця гнучкість дозволяє адаптуватися до різноманітних ситуацій та контекстів;

- контекстуальність: у неформальній логіці враховується контекст та специфіка ситуації, що дозволяє здійснювати логічне мислення, враховуючи реальний світ та його складності;

- евристичність: неформальна логіка може використовувати евристичне мислення та навички, які базуються на досвіді та інтуїції, для вирішення складних проблем та прийняття рішень;

- природність: логіка виражається природною мовою, що робить її зрозумілою для людей. Це важливо для взаємодії з користувачами та розробки інтелектуальних систем, які легко сприймають та генерують людську мову [2].

У контексті інноваційних моделей штучного інтелекту інформаційні потоки даних є життєво важливим елементом для його ефективного функціонування. Важливість інформаційних потоків полягає в тому, що вони є джерелом даних для розвитку та навчання інтелектуальних систем. Штучний інтелект використовує ці потоки для аналізу, вивчення закономірностей та формування моделей, які роблять систему більш ефективною в прийнятті рішень та вирішенні завдань.

Інтерпретація цих потоків даних стає ключовим завданням, вирішення якого визначає рівень аналітичної здатності та адаптивності штучного інтелекту. Логічні підходи виконують важливу роль у процесі інтерпретації інформаційних потоків. Формальна логіка допомагає структурувати дані та визначати чіткі взаємозв'язки між ними, тоді як неформальна логіка дозволяє адаптуватися до змін в даних та робити аналіз більш гнучким [2].

Інтерпретація даних здійснюється за допомогою різноманітних логічних методів, які забезпечують системи штучного інтелекту здатністю до розуміння, класифікації та врахування неоднозначності в інформації.

Такими методами є:

- нечітка логіка: цей метод дозволяє виражати нечіткі або неоднозначні концепції та застосовуватися для аналізу та розуміння нечітких або нестрогих умов, що характерні для багатьох реальних ситуацій. Використовуючи терміни, такі як «частково правда» або «частково близько», нечітка логіка може адаптуватися до нестрогих умов та невизначеності в інформації;

- модальна логіка: цей метод спрямованим на вивчення висловлювань, які виражають різноманітні можливості, обов'язки, стани. Її основна ідея полягає в тому, що вона дозволяє включити модальні оператори (наприклад, "має бути", "можливо", "необхідно"), які додають нові рівні абстракції до логічного мислення. Ці оператори допомагають висловлювати властивості системи, які змінюються залежно від можливих станів або умов;

- пропозиційна логіка (пропозиційний логічний вивід): цей метод зосереджується на визначенні правил та закономірностей у виразах, які виражають пропозиції або твердження. Він використовується для перевірки достовірності висловлень і формування висновків на їх основі;

- первинна логіка (предикативний логічний вивід): цей метод дозволяє виражати складні висловлення через використання предикатів (функцій), які відображають твердження про об'єкти. Він використовується для аналізу відносин між об'єктами та формування висновків на основі цих відносин;

- логіка висновку: цей метод використовується для створення систем правил, які визначають логічні відносини між фактами та висновками. Це ефективний метод для прийняття рішень на основі визначених правил та обставин;

- деонтологічна логіка: цей метод визначає правила моралі та етики, які можуть впливати на прийняття рішень системою штучного інтелекту. Враховуючи моральні аспекти, системи можуть адаптуватися до етичних стандартів та вимог [1].

Таким чином, формальна та неформальна логіка є ключовими елементами у розробці та функціонуванні штучного інтелекту. Дослідження синергії логіки та штучного інтелекту відкриває шлях до новаторських технологічних досягнень, що впливають на розвиток індустрії та покращує якість життя суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Формальна та неформальна логіка. Філософія і Релігієзнавство. URL: <https://tureligious.com.ua/formalna-ta-neformalna-lohika/> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Хоменко І.В. (2010) Логіка: теорія та практика. К: Центр учбової літератури.

УДК 316.324.8:004

ФІЛОСОФІЯ І НАУКА: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ

Сергієнко К.І.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,

м. Харків, Україна

e-mail: kyrylo.serhiienko@nure.ua

The article analyzes the interaction between philosophy and science, discussing their common and distinctive features. The role of philosophy as a harbinger of science is highlighted, methods and approaches are compared, and ethical aspects are considered. The challenges of modern technologies and the possibilities of interdisciplinarity in the context of a deeper understanding and development of both fields of knowledge are considered.

Філософія та наука є важливими інструментами для глибокого розуміння світу та його складних аспектів. Філософія, що охоплює онтологію, гносеологію, епістемологію та логіку, етику та естетику, розкриває сутність явищ і виступає передвісником науки. Наука, ґрунтуючись на емпіричних спостереженнях, спрямовується на встановлення природних законів, систематично досліджує природу та суспільство. Взаємодія між філософією та наукою полягає, зокрема, в обговоренні природи знань. Методи обох напрямків, такі, наприклад, як емпіризм і раціоналізм, виявляють подібність у філософському та науковому підходах. Філософія висуває питання про природу знань, істини та моралі, узгоджуючи їх із загальним контекстом життя. Філософія виступає передвісником науки, вона пропонує теоретичні основи для розвитку наукового пізнання. Обидві галузі пізнання націлені на узагальнення знань та дослідження епістемологічних засад для кращого розуміння природи пізнання. Можна також звернути увагу на етичні аспекти, які відображають взаємодію філософії та науки у розробці етичних норм та їх вплив на різні сфери суспільства.

Однак існують і значні відмінності між ними у таких аспектах, як методологія, предмет та об'єкт дослідження, етичні аспекти тощо. Так, порівняння методів наукового та філософського дослідження вказує на відмінності в підходах. Науковий метод базується, перш за все, на емпіричних доказах, використовує експерименти та аналіз. Філософський метод спрямований на концептуальні та абстрактні аспекти, використовуючи логічний аналіз та розмірковування. Аналіз логічних та метафізичних основ підкреслює важливість логіки в обох галузях. У науці акцентується на послідовному та раціональному процесі. Філософія використовує логіку у процесі аналізу різних теоретичних концепцій.

Щодо метафізичних основ, наука обмежена матеріальним, тоді як філософія може використовувати метафізичні концепції. Визначення

областей інтересу свідчить про те, що філософія досліджує метафізику, етику, епістемологію та логіку, тоді як наука безпосередньо і систематично вивчає природу та суспільство. Порівняння об'єктів дослідження вказує на те, що філософія аналізує абстракції, тоді як наука орієнтована на реальні явища та факти. З точки зору етики, філософія аналізує моральні аспекти та формулює принципи справедливості. Вона визначає етичні основи для наукових досліджень, підкреслюючи важливість етичного кодексу. Наука встановлює етичні стандарти для довіри громадськості до наукових відкриттів.

Для сучасного людства взаємодія філософії та науки в сучасних технологіях може стати ключовою для вирішення багатьох проблем. Розгляд ролі філософського мислення у вирішенні етичних та соціальних питань підкреслює ключову роль філософії у формуванні етичних стандартів. Але там, де завдання та методи філософії та науки різняться, особливо в етичних нормах та моральних питаннях, можуть виникати певні конфлікти і непорозуміння. Розгляд обмежень та можливостей обох напрямків відкриває можливості для комплексних рішень.

Важливою характеристикою сучасного пізнання є інтердисциплінарність. Наприклад, сучасні інтердисциплінарні дослідження включають філософське вивчення етики штучного інтелекту та проблем екології. Переваги інтердисциплінарності полягають в глибокому розумінні та вирішенні складних проблем, але вона може стикатися з труднощами в комунікації між галузями. Такий підхід підсилює синергію філософського та наукового мислення, сприяючи більш повному розумінню складних питань.

Філософія та наука – це ключові галузі пізнання, що взаємодіють в процесі пізнання навколишнього світу. Розглядаючи метафізику та етику, філософія виступає передвісником науки, надаючи їй теоретичні основи. Виклики сучасних технологій вимагають спільних рішень, де філософія враховує етичні аспекти, а наука – обґрунтовані дані.

Отже, філософія та наука взаємодіють як невід'ємні складові пізнання світу. Філософія вносить теоретичні основи, метафізичні концепції, розширюючи рамки розуміння, тоді як наука ґрунтується на емпіричних дослідженнях. Вони подібні у методології, але відрізняються застосуванням. Спільна роль у вирішенні етичних викликів підкреслює ключову значущість філософського мислення. Таким чином, ці галузі сприяють комплексному розумінню та вирішенню складних питань у сучасному світі.

УДК 13:[316.324.8:004]

КОЛЕСО ПРАВДИ ТА БРЕХНІ: ВИВЧЕННЯ ПАРАДОКСУ БРЕХУНА

Чепенко Д.Р.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: diana.chepenko@nure.ua

This paper will examine the paradox known as the "liar's paradox", which arises when considering the statement "I am lying". This paper explores a logical conundrum that challenges our understanding of truth and lies. The paradox arises when someone makes a statement about themselves, such as: "I am lying right now". If the statement is true, then the person is lying, and therefore the statement cannot be true. But if the statement is not true, then the person is telling the truth, which means the statement must be true. This paradox creates a circle from which it seems impossible to escape.

Парадокс «Брехун» представляє собою логічне протиріччя, що виникає при спробі визначити правдивість чи хибність твердження, сформульованого в межах мови, якою воно висловлено. Згідно з парадоксом, особа стверджує: «Я завжди брешу». При визначенні правдивості цього твердження виникає суперечність. Якщо вона бреше, то твердження «Я завжди брешу» є істинним, але тоді вона не бреше. З іншого боку, якщо вона говорить правду, то вона бреше, оскільки саме так стверджує її теза. Парадокс може бути скорочений до фрази: «Людина говорить: «Я брешу»».

Ще один варіант цього парадокса надає класична давньогрецька філософія: Сократ стверджує, що «Сказане Платоном – хибне», тоді як Платон висловлює, що «Те, що сказав Сократ, – істина». Це утворює протиріччя, яке ускладнює визначення, хто з них говорить правду, а хто – неправду. Якщо твердження Сократа визнається істинним, то воно відповідає словам Платона, але при цьому саме твердження стає хибним. З іншого боку, якщо твердження Сократа є хибним, то Платон висловлює істину, але тоді твердження Сократа стає істинним. Це суперечність надає парадоксу ваги і робить його цікавим об'єктом для логічного аналізу та розуміння філософських концепцій.

Цікаво те, що парадокс «Брехун» справді відзначався великим впливом на грецьке мислення та філософську традицію. Сформульований у класичний період розвитку давньогрецької філософії, цей парадокс викликав глибокі роздуми щодо природи правди та брехні. У Давньогрецькому світі, де велике значення приділялося мові та логіці,

парадокс «Брехун» став об'єктом інтенсивного обговорення серед філософів. Він спонукав до переосмислення фундаментальних понять істини та хибі, а також вказував на особливу роль мови у висловлюванні правдивих чи хибних тверджень. Сократ, Платон та інші філософи розглядали парадокс «Брехуна» як важливий елемент для розвитку логіки та розуміння мови. Надалі він став предметом філософських роздумів з питань метафізики та гносеології.

Спроби розв'язати парадокс можуть вести до глибокого переосмислення понять правди та брехні, ставлячи під сумнів традиційні логічні уявлення. Такі логічні загадки стимулюють думку та заохочують до пошуку нових, більш гнучких та комплексних підходів до трактування логічних протиріч. Існує навіть легенда про Філіта Косського, який, не зумівши розгадати парадокс «Брехун», наклав на себе руки. Цей епізод свідчить про те, наскільки гостро сприймали цю проблему в давнину. Парадокс кинув виклик логічному мисленню і був здатний довести філософа до відчаю. Історія Діодора Кроноса, відомого давньогрецького логіка, також є цьому підтвердженням. Його обітниця не їсти, доки не знайде рішення, також мала трагічний фінал — парадокс не піддавався простому й однозначному розв'язанню.

Ці легенди вказують на те, що парадокс «Брехун» не просто логічна головоломка, а й проблема, що має глибокі філософські та екзистенційні наслідки. Він змушує нас замислюватися над природою істини, брехні, самосвідомості та межами людського пізнання.

У підсумку, парадокс «Брехун» залишається однією з найважливіших логічних проблем у філософії, яка спонукає до невичерпного роздуму щодо природи істини та хибі. Він став наріжним каменем на шляху розвитку логіки та філософії мови, викликаючи дискусії серед великих філософів стародавнього Грецького світу і залишаючи свій слід в історії думки. Хоча парадокс може залишатися невирішеним, його вивчення сприяло розвитку інтелектуальної культури та глибокого розуміння того, як мова та логіка взаємодіють у процесі формулювання правдивих чи хибних тверджень. Сучасні математичні підходи пропонують різні варіанти розв'язання цього парадоксу, але всі вони скоріше нагадують намагання «розрубити Гордіїв вузол», тому що знов і знов спираються на постулаторику та аксіоматику, яка приймається без доказів. Тому парадокс «Брехун» продовжує впливати на дослідження у сучасній логіці та філософії, викликаючи нові підходи та дебати у світі науки.

РОЛЬ МАТЕМАТИЧНОЇ ЛОГІКИ В ШТУЧНОМУ ІНТЕЛЕКТІ

Матвеев М.С

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: mykhailo.matvieiev@nure.ua

The work examines the integration of mathematical logic that has been instrumental in enabling intelligent systems to reason, analyze, and make informed decisions. Mathematical logic serves as a foundational framework that underpins the logical reasoning processes employed by AI algorithms. This article explores the significance of mathematical logic in AI and highlights its impact on various applications within the field. Furthermore, it delves into specific examples of how mathematical logic is applied in AI systems, such as in natural language processing, computer vision, and autonomous vehicles, showcasing its versatility and effectiveness in solving complex problems across different domains.

Математична логіка – це галузь математики, що фокусується на формалізації логічних міркувань та висновків. Вона охоплює вивчення логіки висловлень, логіки предикатів та інших логічних систем. За допомогою математичної символіки та правил логіка дозволяє точно та суворо виражати та маніпулювати логічними твердженнями [1]. Логічне міркування є фундаментальним аспектом систем ШІ, дозволяючи їм оцінювати інформацію, робити висновки та приймати інтелектуальні рішення.

На сьогоднішній день алгоритми штучного інтелекту використовують математичну логіку для представлення та роздумів над складними взаємозв'язками, що дозволяє ефективно вирішувати проблеми та виконувати комплексні завдання. Одним із ключових застосувань математичної логіки в ШІ є представлення знань [2]. Системи ШІ використовують формалізми на основі логіки, такі, як логіка першого порядку та онтології, для представлення та організації знань. Ці формальні представлення дозволяють алгоритмам ШІ міркувати про взаємозв'язки між сутностями, властивостями та подіями, що сприяє прийняттю інтелектуальних рішень. Математична логіка надає основу для висновків та дедуктивного міркування в системах ШІ. Застосовуючи логічні правила та аксіоми, алгоритми ШІ можуть знаходити нову інформацію з існуючих знань. Цей процес дозволяє інтелектуальним системам робити логічні висновки та прогнози на основі доступних даних.

Крім того, автоматизоване міркування та доведення теорем – це сфери, де математична логіка відіграє важливу роль у ШІ. Ці методики передбачають використання логічних висновків для автоматичної

перевірки правильності тверджень або доведення математичних теорем. Інтеграція математичної логіки дозволяє системам ШІ автоматизувати складні завдання міркування та розширювати їх можливості вирішення проблем. Математична логіка також знаходить застосування у вирішенні задач задоволення обмежень (constraint satisfaction problems) в ШІ [3]. CSP передбачають пошук рішень, що задовольняють набір обмежень. Алгоритми ШІ використовують математичну логіку для ефективного моделювання та вирішення цих задач, що знаходить застосування в таких сферах, як планування, розподіл ресурсів.

Хоча математична логіка відмінно справляється з обробкою детермінованих знань, системи ШІ часто стикаються з невизначеними або ймовірнісними ситуаціями [4]. У таких випадках теорія ймовірності та статистичне міркування поєднуються з математичною логікою для розробки потужних фреймворків, таких, як мережі Байєса та нечітка логіка. Ці гібридні підходи дозволяють алгоритмам ШІ міркувати та приймати рішення в умовах невизначеності, наприклад, при виборі оптимального маршруту в умовах дорожньої затору або непередбачених дорожніх умов. [5].

Отже, математична логіка є основою міркування та прийняття рішень у системах ШІ. Її інтеграція дозволяє алгоритмам ШІ представляти та маніпулювати знаннями, здійснювати логічні висновки, автоматизувати завдання міркування та вирішувати складні проблеми. Оскільки ШІ продовжує розвиватися, синергія між математичною логікою та інтелектуальними алгоритмами сприятиме подальшим інноваціям та прокладе шлях до більш складних та потужних систем ШІ. І саме використання математичної логіки допомагає створювати більш точні, надійні та ефективні рішення в різних галузях, таких як медицина, фінанси, автоматизація виробництва та багато інших. Таким чином, вивчення та застосування математичної логіки є ключовими аспектами для подальшого розвитку та вдосконалення штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Quine W. V. *Mathematical Logic*. Harvard University Press, 2003. 358 p.
2. *Mathematical logic*. *Choice Reviews Online*. 2009. Vol. 46, № 08. P. 46-4501 – 46-4501.
3. Ghedira K. *Constraint Satisfaction Problems. CSP Formalisms and Techniques*. Wiley & Sons, Incorporated, John, 2013.
4. McNeill F. M., Thro E. *Fuzzy Logic. A Practical Approach*. Elsevier Science & Technology Books, 2014.
5. Koller D. *Probabilistic graphical models. Principles and techniques*. Cambridge, MA : MIT Press, 2010.

**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ
КОНФОРМІЗМУ НА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ**

Черепакха М.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: mark.cherapakha@nure.ua

Throughout his life, a person makes certain decisions that affect many aspects of his life. This article examines the influence of conformity on the process of making management decisions. Some situations generate more conformity, others less. Taking into account the conditions necessary to create maximum or, conversely, minimum compliance is the key to creating a successful management process.

Прийняття успішних управлінських рішень залежить від багатьох факторів. Одним з них є наявність у людини здатності проявляти конформізм. Кожній людині притаманна така риса, як зміна поведінки або переконань в результаті реального або уявного тиску групи. Така поведінка і є проявом психосоціального феномену, що отримав назву конформізму. Конформізм – це важливий механізм колективного регулювання поведінки індивіда, його адаптації; проте в певних умовах він може призводити до негативних наслідків, причому як для самої особи, так і для колективу [1]. В сучасних умовах управління підприємством актуальним є дослідження тих специфічних процесів, яких зазнають у цьому просторі комунікації базові форми взаємодії особистості з соціальним оточенням, і насамперед це стосується саме конформізму.

Метою даної публікації є аналіз умов, які приводять до конформної поведінки людини при прийнятті рішень у виробничих процесах управління. Значний внесок у вивчення конформізму внесли дослідження соціальних психологів Соломона Аша та Стенлі Мілгрема, які продемонстрували на основі емпіричних досліджень його сутність та механізми. В своїх дослідках соціальний психолог Соломон Аш виявив, що в групах чисельністю від трьох до п'яти людей рівень конформізму вищий, ніж в компанії одного-двох піддослідних [2]. Дослідження Стенлі Мілгрема та його колег продемонстрували, що зі збільшенням розміру групи понад п'ять людей рівень конформізму поступово зменшується [3]. В процесі подальших досліджень соціальні психологи виявили та систематизували умови, в яких проявляється конформна поведінка, а саме статус людини, розмір групи, її односторонність та згуртованість.

По-перше, статусність або авторитетність, яка ґрунтується уявленням про легітимність та компетентність джерела конформного впливу. Наприклад, часто співробітники наслідують поведінку своїх керівників,

намагаються повторювати їхні дії, навіть якщо це не відповідає їхнім принципам та їхньому власному характеру. При прийнятті рішень більшість людей орієнтується на схвалення з боку керівництва, навіть, якщо це рішення викликає в них самих протиріччя та незадоволеність.

По-друге, розмір групи, в якій приймається рішення. Консенсусу та одностайності найпростіше досягти в досить невеликій групі. Наприклад, у разі обговорення концепції розвитку того чи іншого проекту на підприємстві основні рішення приймаються обмеженою кількістю людей, а не всім колективом.

По-третє, однодумність та згуртованість. Людина часто стикається з ситуацією, коли вона не приймає думку групи, але не висказує і протилежний погляд. Деякі люди можуть конформуватися до думки групи і боятися висловлювати свої погляди, щоб не стати виключеними з групи. Наприклад, при обговоренні виробничих питань, деякі співробітники можуть боятися висловлювати свою думку, бо вони бояться конфліктів чи незгоди зі своїми однодумцями. Але, як тільки член групи отримує підтримку з боку інших, ситуація змінюється. Саме в такій ситуації і проявляється звільняючий вплив групи, так званий ліберативний ефект. Тому, іноді, щоб вийти з цейтноту в певних обставинах, достатньо висловити просто іншу думку. Використання цього прийому в управлінні є достатньо важливим для досягнення успіху при прийнятті рішень.

Підсумовуючи, можна зазначити, що для прийняття ефективних та неупереджених управлінських рішень слід пам'ятати, що конформізм залежить від характеристик групи: найбільший ступінь конформізму люди проявляють тоді, коли стикаються з одностайною думкою трьох та більше людей, достатньо привабливих та таких, що мають високий статус [1]. Найбільш високий рівень конформізму проявляється також в тому випадку, коли відповіді даються публічно та при відсутності попередніх заяв. Отже, на поведінку людини впливають багато різних факторів, але здатність до прояву конформізму є одним із значних чинників, що визначають цю поведінку індивіда, як в живому спілкуванні, так і в інтернет-просторі, тому задачею сучасного успішного менеджера є здатність враховувати дані умови для того, щоб створити успішну команду та сприятливий психологічний клімат у колективі.

Список використаних джерел:

1. Myers D.G. Social Psychology. McGraw-Hill, 2016. 685 с.
2. Asch S.G. Social Psychology. Oxford University Press, 1987. 237 с.
3. Milgram S. Obedience to Authority: An Experimental View. Harper Perennial Modern Classics, 2019. 490 с.

УДК 81'276.3:159.922-053.6

ВИКОРИСТАННЯ SMALL TALK ДЛЯ ОЦІНКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТА

Заброда І.С.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Митцева О.С.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: ivan.zabroda@nure.ua

This article considers the importance of informal communication in the context of studying the psychological aspects of student life. To establish a trusting emotional bond and facilitate communication, the use of Small Talk is a simple and effective communication tool that allows you to identify key aspects of a person's psychological state. The article highlights the importance of this method of the pedagogical process and reveals the possibilities of using this approach in educational practices.

Масштабні стресові ситуації, як-от військова агресія, економічні кризи та природні катастрофи, впливають на кожного, тому важливо слідкувати за ментальним здоров'ям студентів, адже молодь є найбільш вразливою групою в емоційному плані. Постійний стрес викликає значне емоційне та психологічне напруження, але не кожна людина здатна попросити про допомогу [1; 2].

Як відомо, психологічний стан впливає на когнітивні здібності, що може позначитися на запам'ятовуванні та відтворенні навчального матеріалу.

Одним з методів для швидкої оцінки психологічного стану в обмежених часових рамках може бути використання коротких розмов (Small talk) зі студентами на початку заняття. Small talk – це комунікативний жанр світської бесіди, вона є невід'ємною частиною мета-комунікації [3]. Small talk дозволяє встановити контакт з людиною, надає відчуття довіри та сприяє більшій залученості всіх сторін в освітній процес.

Така коротка комунікація зі студентом дозволяє оцінити його психологічний стан. В ході розмови варто звертати увагу на вербальні та невербальні явища, наприклад, голосові показники. Тобто, важливо звертати увагу на емоційну складову, швидкість вимови та зміст відповідей співрозмовника.

Для ефективного застосування Small talk в якості експрес-оцінки стану співрозмовника найкраще підготувати заздалегідь короткі запитання, які передбачають можливість поширеної відповіді співрозмовника. До таких запитань можна віднести наступні: Як ти? Як почувашся? [4].

Варто зазначити, що для надання підтримки студентам викладач має бути в ресурсі та в «дорослому» его-стані (за Е. Берном).

При викладанні для студентів, які навчаються на дистанційній формі, найкращою можливістю встановлювати вербальний контакт є використання відеозв'язку (за допомогою Google Meet, Zoom), який сприяє створенню безпечного освітнього середовища [5].

В разі, коли за допомогою такої експрес-оцінки виявлено незвичний психоемоційний стан співрозмовника, варто продовжити діагностичну розмову або рекомендувати звернутися до профільних фахівців психологічної служби, наприклад, закладу вищої освіти, де проходить навчання студент, найближчого закладу охорони здоров'я, відповідної служби психологічної підтримки.

Small talk в контексті оцінки психологічного стану студента є легким і неформальним способом встановлення контакту та розробки стратегії позитивного спілкування, тому є доступним і ефективним інструментом для виявлення перших проявів стресового стану людини.

Отже, можна зробити висновок, що Small talk створює невимушене середовище, (самоорганізований освітній простір), де студент може відчувати себе більш комфортно і гармонійно. Це сприяє відкритій та ефективній комунікації та дозволяє отримати більше інформації про його загальний стан і потреби для розробки подальшої стратегії надання психологічної підтримки.

Список використаних джерел

1. Дашенкова Н.М., Коробкіна Т.В. (2021) Soft skills: соціально-психологічні аспекти професійної компетентності: навчальний посібник. Харків: ХНУРЕ. 96 с.
2. Єр'оміна, Л. Є. (2019). Тренінгова робота з майбутніми фахівцями соціальної сфери. Проблеми освіти, (93), С. 246 – 256.
3. Матюхіна Ю. В. (2014) Small talk як різновид англійської фатичної метакомунікації: аспект діахронії. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. № 1102, Вип. 77. С. 65 – 70.
4. Васильєва, М. П., Романова, І. А., Василенко, О. М., & Печерських, Т. П. (2021). Підготовка майбутніх соціальних педагогів і працівників до реалізації методики СООП (самоорганізований освітній простір): навчальний посібник. Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди; Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги». 57 с.
5. Valerii Semenets, Valeriia Chumak, Iryna Svyd, Oleksandr Vorgul, Olha Myttseva, Natalia Boiko (2021) Aspects of Quality Assurance of the Educational Process of Higher Technical Education III International Scientific and Practical Conference Theoretical and Applied Aspects of Device Development on Microcontrollers and FPGAs (MC&FPGA), Kharkiv, Ukraine, pp. 49 – 51. DOI: 10.35598/mcfpga.2021.017.

УДК 159.92:004.02

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО
ЗАСТОСУНКУ «ЩОДЕННИК САМОРЕФЛЕКСІЇ»
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧА**

Пономарьова О.В.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Митцева О. С.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: olha.ponomarova@nure.ua

Keeping a self-reflection diary for teachers is becoming extremely relevant in the modern educational context. This tool acts as a key component for the continuous personal and professional development of teachers. «The Self-Reflection Diary» mobile application helps teachers analyze and reflect on their teaching activities in real time. This becomes possible thanks to the convenience of mobile applications that allow you to record key moments, impressions and your own reactions to various situations throughout the day.

В сучасному освітньому середовищі імідж викладача визначає його успішність, впливає на якість навчання та відносини зі студентами. Імідж поєднує в собі візуальний образ, спосіб мислення, дії, вчинки, впевненість та вміння спілкуватися [1].

Актуальність цього питання на сьогоднішній день особливо очевидна в контексті зростаючої конкуренції у сфері освіти та змін у сприйнятті ролі викладача в суспільстві. Відображаючи не лише професійні здібності, а й особистісні якості, імідж викладача стає ключовим чинником в привертанні та утриманні уваги студентів, формуванні довіри та створенні сприятливого навчального середовища. Успішний імідж викладача позитивно впливає на мотивацію студентів, їхню академічну успішність та загальний досвід навчання. Тому розуміння та вдосконалення іміджу викладача стає важливим завданням у сучасній освітній практиці.

У процесі створення іміджу особистості використовують стратегії, методи і техніки для саморозвитку та самовдосконалення людини, починаючи з самоаналізу та рефлексії [2].

Педагогічна рефлексія проявляється у здатності педагога проводити критичний аналіз себе та своєї діяльності, усвідомлювати та оцінювати власну ефективність для розвитку особистості вихованця.

Самоаналіз та саморефлексія є важливими компонентами професійного розвитку викладачів та безпосередньо впливають на їхній імідж, роблячи його більш цілісним, компетентним і привабливим для студентів та колег.

Самоаналіз педагогічної діяльності є необхідною частиною роботи педагога. Він дозволяє подивитися на власну професійну діяльність з боку, відзначити краще, побачити помилки і постаратися позбутися їх [2].

Метод саморефлексії є важливим чинником у практичній діяльності педагога, який прагне підвищити ефективність своєї роботи. Здатність аналізувати власні дії та реакції допомагає викладачам ефективніше керувати стресом та викликами, допомагає розвивати емоційну інтелігенцію та емпатію, дозволяє визнавати власні стереотипи та уявлення, підвищити свідомість викладача щодо його взаємодії зі спільнотою.

Використання мобільного застосунку «Щоденник саморефлексії» може бути дуже корисним для викладачів у процесі аналізу себе та покращення своєї роботи. Такий застосунок має функції, які полегшують процес самоаналізу та розвитку, тому за допомогою нього кожен користувач зможе:

- відмічати свій настрій кожного дня та бачити всі відмітки протягом різних проміжків часу, аналізуючи свої сильні та слабкі сторони;
- мати доступ до графіків та діаграм, що відображають динаміку розвитку та досягнення в різних аспектах життя або професійної діяльності;
- встановлювати короткострокові та довгострокові цілі, які хоче досягти, з вбудованою функцією нагадування;
- формулювати очікування від власного викладацького досвіду;
- вести щоденник, фіксуючи ключові моменти, ідеї, враження та власні реакції на викладацькі ситуації;
- створювати опитування або самооцінювання для систематичного вимірювання особистого прогресу та стану;
- отримувати нові досягнення або призи за виконання цілей чи конкретних завдань для натхнення до постійного саморозвитку.

Завдяки такому застосунку у викладачів з'являється можливість проводити саморефлексію в реальному часі та в будь-якому місці, що сприяє легшому пристосуванню до навчального процесу та ефективній взаємодії з іншими педагогічними інструментами.

Таким чином, можна зробити висновок, що мобільний застосунок «Щоденник саморефлексії» може служити інструментом для постійного вдосконалення викладацької діяльності та власного іміджу, сприяючи особистісному та професійному росту викладача. Це відповідає сучасним вимогам освітнього процесу, де вчителі виступають керівниками власного розвитку та якісної викладацької практики.

Список використаних джерел

1. Особистісний імідж сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3922 (дата звернення: 26.02.2024).
2. Штанько В. І., Митцева О. С. Імідж сучасного спеціаліста. Харків: ХНУРЕ, 2011. 136 с.

УДК 005.963.2:004:005.336

ПАРТНЕРСТВО ТА ЗРОСТАННЯ: ІТ-МЕНТОРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СПІЛЬНОГО УСПІХУ

Міхнов Є.Д.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Митцева О.С.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

e-mail: yevhen.mikhnov@nure.ua

In the modern world of IT technologies, which are actively and dynamically developing, the role of mentoring remains extremely important. In heterogeneous IT environments, where employees of different specializations, genders, and personalities work together and perform a variety of activities, mentoring can be a key element of successful development. Mentors can provide valuable experience and knowledge that help new employees navigate a wide range of technology decisions and onboarding to a new team.

Менторство в різних формах існує протягом довгого часу, має давню історію і притаманне різним культурам. Передача знань та досвіду від одного покоління до іншого подібна до взаємодії матері та дитини, де обидві сторони здобувають непохитне зростання у процесі взаємовідповідального та взаємовигідного навчання. Однак, як сталий інструмент навчання під час виконання професійних обов'язків, менторство стало активно використовуватися з середині 20-го століття, коли компанії все більше звертали увагу на розвиток своїх працівників та підвищення їхньої продуктивності. Ідея передачі досвіду та знань від більш досвідчених працівників новачкам виявилася дуже ефективною у сприянні їхньої швидкої та успішної адаптації та становленню в робочому середовищі.

Менторство широко використовується у різних галузях, включаючи ІТ, бізнес, освіту [1] та науку [2]. Компанії визнають, що створення програм менторства сприяє розвитку та утриманню талановитих працівників, а також веде до збільшення ефективності та інноваційності в організації.

Менторство як одна з форм педагогічної діяльності має свої переваги та недоліки. Слід зазначити, що така форма педагогічної діяльності несе позитивний вплив як на учасників цієї програми, так і в цілому сприяє розвитку компанії. До переваг менторства можна віднести:

1. Розвиток кар'єри. Менторство дозволяє молодим фахівцям отримувати практичний досвід та корисні поради від досвідчених колег. Це допомагає підопічним швидше адаптуватися до вимог галузі та розвивати свої професійні навички, створювати особисті траєкторії розвитку, визначати цілі та досягати їх, що сприяє формуванню чіткої кар'єрної стратегії [3].

2. Поглиблення знань та розширення навичок менторів. Робота з молоддю дозволяє менторам залишатися в курсі останніх технологічних та індустріальних трендів, оновлювати свої знання та адаптувати їх до

динамічного розвитку ІТ-середовища. Передача знань молодим колегам заохочує менторів вдосконалювати свої комунікативні навички, що може виявитися корисним у роботі та особистій кар'єрі.

3. Партнерство та зростання всього колективу. Робота ментора та підопічного над конкретними завданнями сприяє виробленню ефективних рішень та створенню продуктивного робочого партнерства. Активний обмін ідеями та досвідом в середовищі менторства створює атмосферу співпраці, де кожен учасник може вивчати та вдосконалювати свої професійні якості, що в цілому сприяє підвищенню продуктивності та розвитку компанії [4].

Частими недоліками менторства є розходження в уявленнях щодо цілей та очікувань між ментором і підопічним, а також недостатня кваліфікація ментора для здійснення ефективного наставництва.

Отже, менторство виявляється необхідним та ефективним інструментом для досягнення спільних успіхів у ІТ-галузі, надаючи можливості для розвитку, взаємного навчання та підтримки в гетерогенному середовищі. Індивідуальні та колективні зусилля, спрямовані на розвиток та підтримку менторських відносин в будь-якій галузі, зокрема й в ІТ-галузі, можуть значно покращити результативність та ефективність організацій. Менторство виступає ключовим елементом, що сприяє професійному та особистісному зростанню учасників, а також визначає загальний успіх колективу. Ефективна комунікація, взаємодопомога та спільне вирішення завдань є ключовими аспектами успішного менторства. Такі відносини стимулюють інновації та сприяють зростанню як окремих фахівців, так і всього колективу.

Список використаних джерел

1. Беянінова Г.Г., Драз О.М., Ткачов В.М. & Чала Л.Е. (2021) Особливості досягнення Цілей сталого розвитку у профільних закладах вищої освіти на прикладі Харківського національного університету радіоелектроніки. *Proceedings I International Scientific and Theoretical Conference European Scientific Platform*, (3), 29 – 31.

2. Hastings, L.J., Sunderman, H.M. and Sellon, A. (2024), "Applying methodological innovation to explore generativity development among collegiate leadership mentors", *International Journal of Mentoring and Coaching in Education*, Vol. 13 No. 1, pp. 34 – 54. <https://doi.org/10.1108/IJMCE-09-2022-0079>

3. Franko, N., & Myttseva, O. (2022). Mentoring in IT—the Way to Improve the Skills of a Young Specialist. *MC&FPGA-2022*, 27. DOI: 10.35598/mcfpga.2022.009

4. Xu, S., Yang, Z., Liu, P. et al. (2023) How does mentoring affect mentees innovation behavior: The role of self-expansion and social face consciousness. *Curr Psychol* 42, 18341–18354. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02977-4>

УДК 378:37.02

АСПЕКТИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Чепурна І.С.

Науковий керівник – канд. пед. наук, Митцева О.С.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії
м. Харків, Україна

e-mail: iryna.chepurna@nure.ua

This article considers gamification as one of the modern trends in teaching methods in business, marketing, education and other fields. Gamification can be used in the formation of sustainable skills; visualization and consolidation of practical ones that are difficult to demonstrate with the help of traditional methods. This methodology can become a powerful tool for stimulating the educational process and ensuring active interaction of students with knowledge, which contributes to obtaining high-quality higher education.

Тенденція пошуку ефективних методів навчання за останні роки розширилася інноваційними методами та підходом до освіти, які включають використання інформаційних технологій, мультимедійне обладнання та оригінальні методики навчання. Вільний доступ до передових інформаційних технологій створює умови для підвищення якості освіти та формує новий соціальний порядок, який підвищує продуктивність праці та конкурентоспроможність будь-якої держави на глобальному ринку [1]. Однією із ключових тенденцій, що знаходить відображення у сучасній освіті, є використання ігор та гейміфікації для покращення навчання.

Гейміфікація, або ігровий дизайн, стосується стратегічного застосування принципів ігрового дизайну, механіки та елементів у неігрових середовищах. Техніка сприяє ігровому та інтерактивному досвіду, підвищуючи сприйняття автономії, компетентності та зв'язку між користувачами. Гейміфікація є універсальним інструментом, який служить для збагачення користувацького досвіду та створення цінності в багатьох налаштуваннях майбутніх фахівців [2].

Формування практичних завдань з використанням методів гейміфікації може використовуватися для формування певних навичок; візуалізації та закріплення практичних навиків, які важко продемонструвати за допомогою традиційних методик.

Методи гейміфікації будуються на природних людських інстинктах та бажаннях особистості: конкуренція, досягнення, статус, самовираження, альтруїзм, розв'язання задач, які використовуються для підвищення мотивації та ефективності навчання. В основі стратегії гейміфікації лежить винагородження за виконані завдання у вигляді балів, оцінки, сертифікатів тощо та визначення рівня опанування знаннями [3].

Гейміфікація може включати в себе інноваційні підходи, такі як використання віртуальної реальності, блокчейн-технологій або штучного інтелекту, які використовують для створення та організації практичних завдань.

Одним з важливих аспектів гейміфікації в ІТ є впровадження рейтингів та конкурентних елементів в командні проекти. Це сприяє розвитку командної співпраці та збільшенню внутрішньої мотивації студентів для досягнення високих результатів.

Серед прикладів практичної реалізації методики гейміфікації у навчальному процесі слід відзначити наступні:

- ігрові елементи в навчанні програмуванню, де важливо розвивати творчий та алгоритмічний спосіб мислення. Гейміфікація стимулює студентів до пошуку оптимальних рішень та творчого кодування;

- симуляції для практичного навчання. Віртуальні ігри та симуляції програмно-апаратних засобів дозволяють студентам отримати практичний досвід в умовах дистанційного навчання;

- завдання з використанням сценаріїв на основі реальних загроз або аварійних, небезпечних ситуацій з використанням мультимедійного контенту.

Експериментальне дослідження застосування методів гейміфікації у вищих закладах Польщі та України таких, як тестування, спостереження та опитування, свідчить про ефективність та доцільність цієї технології. Студенти продемонстрували вищий рівень успішності, більш активну участь та глибшу мотивацію до навчання [4].

В цілому, гейміфікація представляє собою потужний інструмент для стимулювання навчального процесу та забезпечення активного взаємодії студентів із знаннями, що сприяє здобуттю якісної вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Беянінова Г.Г., Драз О.М., Ткачов В.М. & Чала Л.Е. (2021) Особливості досягнення Цілей сталого розвитку у профільних закладах вищої освіти на прикладі Харківського національного університету радіоелектроніки. *Proceedings I International Scientific and Theoretical Conference European Scientific Platform*, (3), 29 – 31.

2. Shlenova, M. (2021). Gamification as a tool for increasing the learning efficiency of future librarians. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*. 53-58. DOI: 10.31516/2410-5333.059.05.

3. Walcutt, J.J. & Schatz, S. (Eds.) (2019). *Modernizing Learning: Building the Future Learning Ecosystem*. Washington, DC: Government Publishing Office. License: Creative Commons Attribution CC BY 4.0 IGO

4. Głowacki, Jakub & Kriukova, Yelizaveta & Avsheniuk, Nataliia. (2018). Gamification In Higher Education: Experience Of Poland And Ukraine. *Advanced Education*. 5. 105-110. DOI:10.20535/2410-8286.151143.

**ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 5 – ГЕНДЕРНА
РІВНІСТЬ У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ**

Белянінова Г.Г.

Науковий керівник – д-р техн. наук, проф. Філатов В.О.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. ШІ,
м. Харків, Україна
e-mail: hanna.bielianinova1@nure.ua

This work is devoted to contribution Kharkiv National University of Radio Electronics to Sustainable Development Goal 5 – Gender Equality. It's analyzed how and why this SDG has been one of the bests for NURE in The Times Higher Education Impact University Rankings for several last years. It showed NURE position in THE Impact University Rankings out of Ukrainian universities. It is shown that NURE strives to create an inclusive and diverse environment that promotes equality of opportunity, values diversity and ensures respect and dignity for all. NURE policy orients to promote gender equality: equal treatment for men and women in research, education, professional development. The learning process is taking into account the principles of gender equality, and aimed at combating gender stereotypes.

Гендерна рівність в університетах є важливим аспектом розвитку сучасного суспільства. Багато університетів приділяють увагу створенню сприятливого середовища для жінок та чоловіків, забезпеченню рівних можливостей в навчанні та кар'єрному зростанні, а також боротьбі зі стереотипами та дискримінацією.

Задля стимулювання впровадження гендерної рівності та поширення кращих практик, впливовий світовий рейтинг університетів Times Higher Education (THE) World University Rankings, до якого входить Харківський національний університет радіоелектроніки, у 2019 році запровадив новий рейтинг впливу, що демонструє прихильність університетів Цілям сталого розвитку (ЦСР) ООН на період до 2030 року [1].

Рейтинг впливу THE Impact University Rankings вимірює внесок університетів у досягнення 17 Цілей сталого розвитку, у тому числі і ЦСР 5 – Гендерна рівність. Усвідомлюючи важливість гендерних питань і маючи відповідний досвід, ХНУРЕ постійно надає інформацію для участі у рейтингу за ЦСР 5 [2].

У редакції рейтингу THE Impact 2023 року ХНУРЕ посів загальне місце у групі 1001+ серед 1705 університетів зі 115 країн світу. Втім у рейтингу за ЦСР 5 позиція ХНУРЕ значно краща – у групі 601-800 [3].

Серед українських університетів, що демонструють відданість забезпеченню гендерної рівності, розширенню прав і можливостей усіх жінок та дівчаток, ХНУРЕ посідає третє місце у 2023 році (рис. 1).

Rank	Name	Gender equality	Overall
301–400	Kyiv National Economic University 📍 Ukraine	51.6–56.0	53.9–59.6
401–600	Kharkiv University of Humanities “People’s Ukrainian Academy” 📍 Ukraine	43.7–51.5	7.9–53.8
401–600	Odesa I.I. Mechnikov National University 📍 Ukraine	43.7–51.5	7.9–53.8
401–600	Zhytomyr Ivan Franko State University 📍 Ukraine	43.7–51.5	7.9–53.8
601–800	Kharkiv National University of Radio Electronics 📍 Ukraine	34.4–43.6	7.9–53.8

Рис. 1. Позиція ХНУРЕ у рейтингу впливу за ЦСР 5 у 2023 році

Внеском Харківського національного університету радіоелектроніки у досягнення ЦСР 5 є:

- дослідження науковців, що стосуються гендерних питань, результати яких висвітлено у індексованих виданнях,
- наявність політики гендерної рівності, різноманітності та інклюзії, плану впровадження гендерної рівності на 2023 – 2025 рр.,
- комплексний підхід до впровадження та дотримання гендерно-чутливих правил і нормативів,
- створення Центру гендерної освіти,
- закріплення у нормативних документах (Статут, Колективний договір, Стратегія розвитку ХНУРЕ, Правила прийому тощо) рівного доступу для чоловіків і жінок до навчання, досліджень та професійного розвитку,
- наявність навчальних дисциплін, які сприяють розумінню проблем гендерної нерівності,
- запровадження системи моніторингу та оцінки гендерної рівності в університеті та визначення завдань для подальших покращень,
- оприлюднення результатів гендерного моніторингу у звітних документах на офіційному сайті,

- створення розділу на сайті ХНУРЕ, присвяченого гендерній рівності,
- щорічна публікація звітів з ЦСР 5 – Гендерна рівність [4].

Завдяки наведеним заходам протягом останніх років ЦСР 5 є однією з трьох найкращих для ХНУРЕ, що складає загальну оцінку, і відображається у результатах рейтингу THE Impact. (рис. 2).

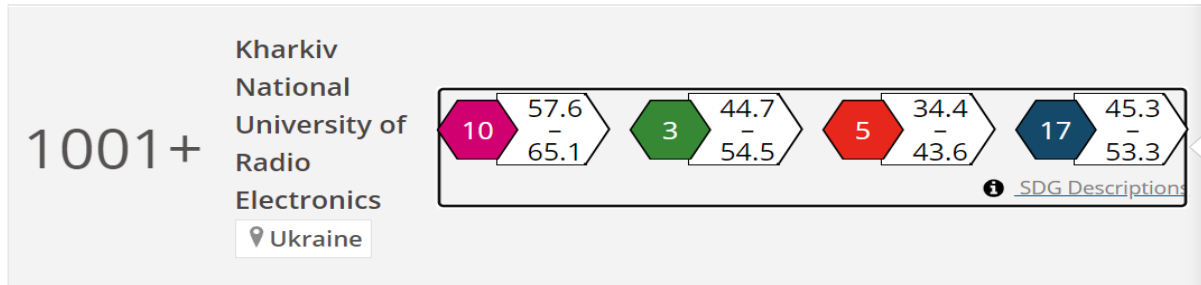

Рис. 2. Кращі ЦСР ХНУРЕ у рейтингу впливу у 2023 році

Для участі ХНУРЕ в рейтингу впливу THE Impact University Rankings за кожним пунктом надаються докази у вигляді документів або релевантних посилань. Для представлення заходів ХНУРЕ щодо виконання ЦСР 5 на офіційному сайті створено відповідний розділ [5].

Список використаних джерел:

1. Перетворення нашого світу. Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року : резолюція 70/1 Генеральної Асамблеї ООН. URL:<https://ips.ligazakon.net/document/MU15167>.

2. Чала Л. Е., Белянінова Г. Г. Харківський національний університет радіоелектроніки у світових рейтингах університетів // Актуальні питання розвитку галузей науки : матеріали 2-ої Міжнар. наук. конф., 1 груд. 2023 р. Чернігів, 2023. С. 64 – 65.

3. The Times Higher Education Impact Rankings 2023. URL: <https://www.timeshighereducation.com/impactrankings> (дата звернення: 10.02.2024).

4. Белянінова Г. Г., Драз О. М., Ткачов В. М., Чала Л. Е. Особливості досягнення Цілей сталого розвитку у профільних закладах вищої освіти на прикладі Харківського національного університету радіоелектроніки // Features of the development of modern science in the pandemic's era: collection of scientific papers «SCIENTIA»: proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference (December 3, 2021). Berlin, 2021. P. 29 – 31.

5. Цілі сталого розвитку ХНУРЕ // Сайт ХНУРЕ. URL: <https://nure.ua/konferencii-ta-workshops/seminar-cili-stalogo-rozvitku-zavdannja-hnure-shhodo-ih-realizacii> (дата звернення: 10.02.2024).

Секція 2.

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ**

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Моїсеєва Є.П.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії

м. Харків, Україна

e-mail: yeva.moisieieva@nure.ua

This work examines the feasibility of implementing the legalization of civilian firearms in Ukraine at the moment. Namely, the possible advantages and disadvantages of granting such a right to the population were analyzed. In particular, the experience of other countries in this regard, as well as certain economic and legislative aspects, were considered.

Питання щодо доцільності легалізації вогнепальної зброї є досить суперечливим та популярним не тільки в Україні, а і по всьому світу. Ще більше розголосу воно набуває зараз, під час воєнних дій. Адже за останні два роки до рук багатьох громадян України потрапила зброя.

Загалом, опитування в додатку Дія показало, що вже 1 400 000 українців підтримують дану легалізацію. А Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності вже рекомендував до ухвалення законопроекти щодо встановлення права громадян мати цивільну вогнепальну зброю. Тому виникає необхідність проаналізувати доцільність даної ідеї.

По-перше, неможливість законного застосування зброї в Україні значно обмежує право людини на самозахист. Також це спричиняє певні невідповідності в законодавстві країни. Адже заборона застосування зброї як засобу здійснення самозахисту суперечить положенням ч. 5 ст. 36 Кримінального кодексу України, що дозволяє застосовувати зброю в окремих випадках необхідної оборони [1].

По-друге, беззаперечним є те, що у такому випадку буде зменшено рівень незаконної торгівлі зброєю та збільшено бюджет країни завдяки її продажу, обслуговуванню, ліцензіям та курсам щодо отримання дозволу на її використання та відповідному податку [2].

По-третє, досвід інших країн загалом вказує на існування тенденції кращої криміногенної ситуації з легалізацією зброї. Таким чином, за деякими даними це сприяє зменшенню загального рівня злочинності на 8%, а в деяких країнах – на 25% [1]. Наприклад, у Швейцарії середня кількість загиблих від використання вогнепальної зброї на 100 тис. осіб населення складає 3,7 [2]. Загалом ця країна є зразком правильної політики щодо цивільного озброєння. І хоча на руках швейцарців знаходиться близько 2 млн приватної зброї, а сама країна є другою за цим показником (46 одиниць на сто осіб) [2], в 2016 році вона мала одну із найнижчих кількостей вбивств у світі, а також тут вже 23 роки не було масових

розстрілів [3]. Досвід США, першої країни за кількістю приватної зброї (90 одиниць), є інакшим: середня кількість загиблих від вогнепальної зброї на 100 тис. осіб складає 11,3 [2]. Майже кожного дня тут трапляється хоча б один випадок насильства з використанням зброї, а рівень смертності від неї зараз найвищий за понад 20 років [3]. Але цікавим є те, що деякі дослідження показали, що штати з більш обмежувальними законами про зброю, мають нижчу кількість смертей від її використання. Наприклад, у штаті Вермонт, де можна вільно носити будь-який вид вогнепальної зброї, за 2007 рік показник вбивств з її використанням склав 1,9, а в штаті Колумбія, де заборонено навіть купівлю, продаж та ввіз, – 30,8 [2].

Тож загалом можна виділити 4 головних позитивних аспекти у випадку надання такого права населенню: зменшення незаконного обігу зброї, збільшення бюджету країни, надання громадянам реальної дієвої гарантії реалізації конституційного права на самозахист та можливе поліпшення криміногенної ситуації. Але очевидним є те, що існує певна залежність рівня злочинності від економічного стану країни. Наразі економіка України перебуває у стані безпрецедентної кризи: падіння рівня ВВП, збільшення безробіття, зростання інфляції, дефіцит бюджету та інше [4] – все це вказує на те, що саме зараз Україна не готова до легалізації зброї. Адже спочатку варто значно покращити економічну ситуацію в країні, щоб запобігти можливому збільшенню злочинності з використанням зброї. Також важливим аспектом є навчання громадян правильному поведінню зі зброєю, незалежно від того, чи особа збирається її купувати та використовувати у майбутньому.

Отже, загалом легалізація вогнепальної зброї має багато переваг. Але варто зазначити, що вона має відбуватися в прийнятних умовах для країни, чітко контролювано владою, а все населення повинно пройти відповідні навчання.

Список використаних джерел:

1. Нерсесян А.С. Дозвіл на зброю в контексті забезпечення конституційного права людини на самозахист // *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. – 2021. – №1 (46). – С. 12 – 16.
2. Колосок А.М. Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства // *Актуальні проблеми економіки*. – 2013. – №11. – С. 113 – 118.
3. Brueck, H. Switzerland has a stunningly high rate of gun ownership – here's why it doesn't have mass shootings. URL: <https://www.businessinsider.com/switzerland-gun-laws-rates-of-gun-deaths-2018-2?r=US&IR=T#roughly-a-quarter-of-the-gun-toting-swiss-use-their-weapons-for-military-or-police-duty-5>.
4. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України // *Економіка та суспільство*. – 2022. – № 42. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>.

УДК 004.738.1:004.056]:355.244.1

ПРОКСИ-САЙТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ «ЕКОСИСТЕМИ» РОСПРОПАГАНДИ

Ріпний М.Г.

Науковий керівник – канд. соціол. наук, доц. Омельченко В.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
Харків, Україна

e-mail: maksym.ripnyi@nure.ua

Propaganda used during the Cold War remains a powerful tool of information influence today. The study of the propaganda apparatus of the Russian Federation emphasizes its relevance in the modern world. The use of an ecosystem approach allows us to reveal the complex structure of the propaganda system and the mechanisms of influence. Proxy resources, in particular, play an important role in spreading disinformation, disguising themselves as objective sources and supporting the interests of the Russian Federation. The international community's insufficient response to this threat emphasizes the importance of further research into Russia's propaganda strategies.

Пропаганда як трансліювання образу чогось, що не існує, як маніпулювання смислами була невід'ємним інструментом за часів холодної війни. З розпадом СРСР завершилася і холодна війна. Здавалося, що цей інструмент втратив свою актуальність. Але таке уявлення виявилось хибним, оскільки Російська Федерація (РФ) як правонаступниця Радянського Союзу наслідує пропаганду як своєрідну зброю для ведення інформаційних воєн. Саме тому **актуалізується** дослідження апарату пропаганди, який у сучасних умовах використовує РФ.

Предметом даного дослідження є апарат пропаганди, створений у РФ, який використовується її керівництвом для впливу на масову й індивідуальну свідомість, для спонукання людей до певних дій. **Метою** дослідження є визначення специфічних рис апарату пропаганди РФ, а також механізмів його впливу на свідомість внутрішньої і зарубіжної аудиторії. Задля досягнення зазначеної мети вирішено низку **завдань**, серед яких – із застосуванням екосистемного підходу визначити структурні елементи апарату пропаганди, проаналізувати його окремі елементи, що використовуються РФ для пропагандистських впливів.

Звернення до низки наукових джерел з відповідної тематики [1, 2], дозволяє зробити висновок про плідність застосування екосистемного підходу для дослідження апарату пропаганди РФ.

РФ використовує концепцію вічної конкурентної боротьби в інформаційному середовищі, створивши своєрідну «екосистему» пропаганди, у межах якої застосовуються різноманітні прийоми. Один з них – використання повідомлень, які доповнюють і підкріплюють одне одного навіть у випадках, коли окремі повідомлення всередині цієї

системи виглядають контраверсійними. Використання такого прийому надає певні переваги тим, хто здійснює дезінформацію: уможливорює вкиди численних варіацій одних і тих же дезінформаційних сюжетів і фабул, а також дозволяє адаптувати ці сюжети під різні цільові аудиторії, оскільки не потрібно дотримуватись чіткої послідовності і логіки у трансляванні смислів. Цей прийом дає можливість за потреби правдоподібно заперечити власні вкиди, одночасно продовжуючи вкидати шкідливу інформацію. Це дозволяє генерувати пропагандистський контент без прямих вказівок від влади, просуваючи паралельні версії подій та ускладнюючи розуміння суті явищ для аудиторії.

«Екосистема» пропаганди РФ складається з низки елементів і зв'язків між ними, серед яких можна виокремити такі: офіційні державні мовники; глобальне мовлення; проксі-ресурси; соціальні медіа; кібердезінформація.

Із зазначеного вище переліку важливу роль у поширенні пропаганди і дезінформації відіграють проксі-ресурси (проксі-сайти), якими з цією метою використовуються власні мережеві сторінки. Такі сайти мають свою аудиторію і географію охоплення, а їхній контент відрізняється стилем і способами подання дезінформації. Деякі з них приховують свій характер, маскуючись під об'єктивні аналітичні медіа-ресурси.

Одним із тактичних прийомів проксі-ресурсів є публікація матеріалів (або покликань на них), фінансованих керівництвом РФ, авторами яких є маргінальні західні спікери, громадські діячі, конспірологи, чия активність спрямована на дестабілізацію і послаблення західних інститутів демократії, підрив довіри до офіційних ЗМІ. Це створює ілюзію висвітлення «альтернативних» точок зору, надання незалежного аналізу та розвідки міжнародних подій. Прикладами проксі-ресурсів є Strategic Culture Foundation; Global Research; New Eastern Outlook; South Front; News-Front. Саме вони розповсюджували, скажімо, інформацію про «правомірність повернення Криму», «переворот у Києві», «громадянську війну в Україні».

Кількість країн, які застосовували санкції до російських проксі-ресурсів, свідчать про недостатню увагу і неоперативну реакцію на використання цієї інформаційної зброї. Пропагандистський апарат, створений російською державою, кидає виклик не тільки Україні, а й світовому співтовариству.

Список використаних джерел

1. Почепцов Г. Смисли і війни: Україна і Росія в інформаційних і смислових війнах // Г. Почепцов. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. – 316 с.

2. Основні складові екосистеми російської дезінформації та пропаганди. // Спеціальний звіт Центру глобальної взаємодії при Державному департаменті США – С. 34. – Режим доступу: <https://ua.usembassy.gov/tag/globalengagementcenter-gec/>

УДК 316.324.8:004

ЦІННОСТІ СУСПІЛЬСТВА ГЛОБАЛЬНОГО РИЗИКУ ТА РЕЖИМ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ

Гарбузова Д.С.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії
м. Харків, Україна

тел. (057)702-14-65, e-mail: daria.harbuzova@nure.ua

The article is devoted to the development of the concept of "global risk society" and the problems of promoting the international regime of decarbonization. It is proved that the influence of man on nature, the rapid complication of the technological system, the rapid development of the consumer society and the intensity of global connections contribute to an increase in the risk of natural and man-made disasters. The current ecological situation is characterized not only by the limitation and shortage of the main natural resources, but also by a systemic imbalance at the global level. The result of such an imbalance is a constant sense of future danger, which arises not only among experts, but also among all of humanity.

У сучасному суспільстві великої популярності набуває соціологічна концепція «Глобального суспільства ризику». Ця концепція виникла достатньо давно, але пандемія коронавірусу надала їй існуванню нового значення та актуальності. Основою концепції «Глобального суспільства ризику» є зростання занепокоєності населення планети щодо зміни клімату та проблем, які можуть бути з цим пов'язані. Розробники концепції вважають, що вплив людини на природу, стрімке ускладнення технологічного устрою, швидкий розвиток суспільства споживання та інтенсивності глобальних зв'язків, сприяють підвищенню ризику природних і техногенних катастроф.

Сучасна екологічна ситуація характеризується тим, що мова йде вже не просто про обмеженість і нестачу головних природних ресурсів, а про системний дисбаланс на глобальному рівні. Результатом такого дисбалансу є постійне відчуття майбутньої небезпеки, що виникає не тільки у експертів, а й у всього людства. Така ситуація сприяла появі та просуванню міжнародного режиму декарбонізації, засновником та головним актором якого виступає Євросоюз. Європейський Союз намагається сформувати новий міжнародний режим декарбонізації для реалізації цінностей глобального суспільства ризику. Режим декарбонізації покликаний створити певні механізми реагування на кліматичні ризики і як результат – поступово сформувати новий міжнародний кліматичний порядок.

Пандемія COVID – 19 багато чого змінила у свідомості людей і продемонструвала як навіть невелике скорочення людського впливу на

оточуюче середовище може мати швидкий позитивний ефект на екологічну ситуацію. Активні дискусії щодо зниження парникових викидів та запровадження «зеленої енергетики» ведуться вже давно. Вчені сперечаються також про антропогенний фактор кліматичних та екологічних змін. Але до пандемії дуже поширеним було повне неприйняття кліматичних проблем. Пандемія продемонструвала, що природа може швидко очиститися під час карантину і також швидко може знов забруднитися. Вчені вважають, що феномен швидкого самоочищення екосистеми шляхом обмеження антропогенного навантаження – дуже важливий фактор. Проте дія цього фактору обмежена саме людиною.

Погляд на світ через призму концепції глобального суспільства ризику формує нові глобальні цінності. Основною цінністю суспільства стає відмова від оптимістичної віри у можливість прогресу. Відтепер практично усі зусилля людства будуть спрямовані не на збільшення темпів постійного розвитку, а на кризовий менеджмент і мінімізацію шкоди від прогресу. Друга цінність суспільства ризику пов'язана із зміцненням глобальної солідарності, яка може стати ключовою умовою виживання людства. Для збереження кліматичної стабільності глобальна солідарність має першорядне значення. Ще одна цінність світу після пандемії пов'язана із вибором між свободою і безпекою. Карантинні заходи у багатьох країнах суттєво обмежували права громадян, що, у свою чергу, сприяло не тільки громадській дискусії про їх допустимість і межі, але й викликало громадянські протести. Багато хто побоюється, що цінність усвідомленої відмови від свободи може залишитися у суспільстві і після карантину. Реакція людства на пандемію COVID – 19 виявила таку цінність нового суспільства як ефективне державне регулювання соціально-економічної сфери суспільства.

Досвід показав, що приватний бізнес руйнується швидше і частіше, ніж державні структури. Цінність державної влади і регулювання тільки зростає, бо у кризових ситуаціях саме держава може допомогти і громадянам і приватним власникам. Наступна цінність глобального суспільства ризику може бути сформульована як переосмислення сутності суспільства споживання як такого. Досвід пандемії показав, що споживання само по собі не може бути цінністю і метою існування.

Споживання має бути свідомим, людству необхідно відмовитися від швидкої і бездумної зміни машин, гаджетів, та інших матеріальних цінностей. Така модель поведінки тільки підсилює надвиробництво товарів і сприяє негативному впливу на природне середовище.

УДК 316.324.8:004

ЕКОСИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Горішня К.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: kateryna.horishnia@nure.ua

The article is devoted to issues of development within the information society of latest schemes of regulation of socio-economic processes and creation of an ecosystem of public administration. It is proven that the main condition for the sustainable development of such ecosystems is to increase the efficiency of the state social and economic policy. In order to achieve this goal, the state accumulates information about citizens and organizations, certain groups and integration projects in single digital sources. This process is carried out by those organizational management structures that have the authority to develop new ways of interaction between citizens of private structures and state bodies.

Прискорений розвиток цифрового суспільства стимулює формування нових схем регулювання соціально-економічних процесів. Структури державного управління поступово накопичують компетенції щодо застосування цифрових технологій. Первинна ідея забезпечення швидкого зростання суспільного добробуту за рахунок оптимізації виробництва на засадах використання аналізу даних економічної статистики була сформульована ще у ХІХ ст. У наш час ці ідеї покладені в основу формування новітніх екосистем державного управління тих країн, що впевнено переходять до технологічного устрою цифрового суспільства. Зрозуміло, що головною умовою сталого розвитку таких екосистем є підвищення ефективності державної соціально-економічної політики.

Для того, щоб досягти цієї мети, держава накопичує у єдиних цифрових джерелах відомості про громадян та організації, певні групи та інтеграційні проекти. Здійснюють цей процес ті організаційні структури управління, що мають повноваження щодо розробки нових способів взаємодії громадян, приватних структур та державних органів. Технологічні зміни, притаманні цифровому суспільству, призводять до суттєвих трансформацій механізмів управління. Цифрової форми набувають не тільки національні валюти, а й державні послуги. Усе більший обсяг суспільних благ та матеріальних цінностей номінуються як цифрові активи.

Уперше цифрові інновації для покращення соціальної політики були широко застосовані у процесі відновлення економіки США після рецесії 2008 року [1]. Метою таких дій була підтримка на певному рівні зайнятості населення, доходів громадян і збереження платоспроможного попиту.

Інформаційні технології у такій ситуації допомогли оптимально спланувати бюджет і здійснити цільове витрачення коштів як у багатьох галузях економіки, так і у соціальній сфері. Такий досвід швидко став поширюватися у багатьох країнах Європи. Практичне втілення екосистемного підходу сприяє зникненню меж між урядовими агенціями і корпоративними структурами. А також сприяє більш активній взаємодії з громадянами.

Цифрові технологічні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, відкривають можливості створення суверенних і транскордонних екосистем державного управління. Головними параметрами таких систем є ступінь та глибина охоплення суспільства цифровою ідентифікацією. Під соціальними благами може розумітися як надання грошової допомоги та і надання послуг, що формуються на базі державної інфраструктури. Країни, що вважають себе центрами цифрової трансформації, засновують свою соціально-економічну політику на таких же домінантах, які вони реалізували і у минулому. На наш погляд, це свідчить про наступність цілей їх цифрових стратегій.

Зміни та суттєві скорочення соціальних гарантій на межі ХХ – ХХІ ст. призвели до певних змін у концепції загального добробуту країн Європи. Поряд з соціальними послугами державні структури почали запроваджувати цифрові рішення, що мотивують населення до збереження навколишнього середовища через економні режими споживання енергетичних ресурсів [2].

Певним викликом екосистемам державного управління є поглиблення соціальної нерівності. Цифрове суспільство не може виключити цей фактор і навіть не завжди може на нього впливати. Закріплення за державними структурами контролю за використанням цифрових даних може призвести навіть до інформаційної асиметрії та деформації соціальних інститутів. Отже, основною перевагою екосистеми державного управління є набуття певного балансу поінформованості сторін соціально-економічної взаємодії для з'ясування позицій та інтересів як умови для можливості укладання нового суспільного договору.

Список використаних джерел:

1. Vargo S.L., Lusch R.F. “Service-dominant Logic 2025.” *International Journal of Research in Marketing*, 2017, no. 34 (1), pp. 46 – 67. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2016.11.001>
2. Wautelet Y. A Model-Driven IT Governance Process based on the Strategic Impact Evaluation of Services. *Journal of Systems and Software*, 2019, vol. 149, pp. 462 – 475. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jss.2018.12.024>

УДК 316.324.8:004

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА ВИБІР ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.

Задорожна В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії
м. Харків, Україна
e-mailviktoriiia.zadorozhna@nure.ua

The article is devoted to the unique possibilities of free choice of life path in the information society. It is proved that the modern younger generation differs from its predecessor's in deep involvement in digital technologies. Young people very actively use the computer, various gadgets, the Internet, and spend a lot of time on social networks. They grow up slowly and postpone until a later age the actions that are usually associated with adult status. Contributing to such trends is the complex reality of a globalized digital society. In general, the life trajectories of young people in the modern information society are characterized by variability, dynamism and paradoxical.

Інформаційне суспільство ХХІ сторіччя надає людині унікальні можливості щодо вільного вибору життєвого шляху. Сучасне молоде покоління відрізняється від попередників глибоким залученням до цифрових технологій. Молоді люди дуже активно користуються комп'ютером, різними гаджетами, Інтернетом, багато часу проводять у соціальних мережах. Іноді це покоління називають міленіалами (від лат. millennium – тисячоліття), бо період їх дорослішання прийшовся на рубіж ХХ – ХХІ ст.. Дослідники вважають, що міленіали мають певні особливості життєвих позицій. Наприклад, вони дорослішають повільно і відкладають до пізнішого віку вчинки, які зазвичай асоціюються із дорослим статусом. До таких можна віднести працевлаштування, одруження, народження дітей тощо. Вважається, що все це формує у молоді ігрове ставлення до життя, тобто як у комп'ютерній грі – усе можна почати знову. Сприяє формуванню таких тенденцій складна реальність глобалізованого цифрового суспільства.

На думку сучасних соціологів, на успішне проходження життєвого шляху впливає особистісний капітал. Так називають комплекс індивідуально-особистісних та соціальних ресурсів, що впливають на життя людини. Головним з таких ресурсів є молодий вік. Він істотно підвищує шанси молодих людей на успіх у житті, бо молодь відкрита новому досвіду і може добре адаптуватися до будь-яких умов суспільства.

Велике значення для адаптації і успішного життєвого шляху має також стартовий соціальний капітал. Мається на увазі виховання у сім'ї, рівень освіти, матеріальне становище і навіть наявність певної мережі особистісних зв'язків. А також відсутність страху змін та висока

самооцінка. Для сучасної молоді дуже важливим ресурсом є освіта. Освітні траєкторії сучасної молоді можуть бути безперервними або рекурсивними. Тобто молоді люди можуть поєднувати освіту із роботою, або переривати її і знов повертатися до навчання. Більшість молодих людей розуміє, що високий рівень культурного капіталу на початку життєвого шляху закономірно допомагає отримати певні переваги у побудові кар'єри. Останнім часом молодь часто обирає так званий калейдоскопний тип професійної кар'єри, при якому враховуються індивідуальні особливості людини та є можливість адаптувати професійний маршрут індивіда до певних життєвих змін. Уміння враховувати індивідуальні та соціальні особливості у розвитку кар'єри – одне із найскладніших завдань, що постають перед сучасною молоддю.

Однією з характерних рис індустріального суспільства був розпад традиційної родини та відділення дорослих дітей. Епоха постмодерну привнесла у трансформацію родини нові елементи. У сучасному суспільстві зростає кількість незареєстрованих шлюбів, збільшується середній вік одруження та народження першої дитини, змінюється сама форма родини. Традиційна модель родини переформатовується і молодь дуже часто відмовляється від нуклеарної родини на користь невизначеної. У такій моделі родини взаємини між домочадцями не збігаються із їх реальними родинними статусами. Мають місце нестандартні стратегії заміщення, втрати або набуття родинних зв'язків. Молоді інформаційного суспільства доведеться жити у суспільстві ризику. Одним з таких ризиків є проблема залучення молоді до екстремістської діяльності. У країнах Африки та Латинської Америки, де багато незайнятої молоді, існує тенденція залучення молодих людей та навіть дітей до банд формувань та військових дій. Ще один фактор ризику – це ускладнення вимог сучасного суспільства до нових поколінь. Відповідною реакцією на таке ускладнення стає феномен самоізоляції молодих людей. У східноазіатських країнах таке явище навіть отримало певну назву – «хікікоморі», що означає «перебувати на самоті».

Отже, можна констатувати, що життєві траєкторії молоді у сучасному інформаційному та глобалізованому суспільстві є варіативними, динамічними та навіть парадоксальними. Сучасна мінлива реальність навчила молодь не бути раз і назавжди прив'язаним до певних способів життя. Поступово з'являється особливий тип особистості, яка хоче будувати життя за принципом комп'ютерної гри, де є можливість змінити невдалий сценарій, або обрати новий, кращий маршрут.

УДК 316.32:321.7

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Замета М.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: mariia.zameta@nure.ua

The article is devoted to the problems of the transformation of the national state in the conditions of the globalization of the modern world. It is proven that one of the fundamental characteristics of globalization is the weakening and erosion of the regulatory functions of the national state and the transformation of the traditional form of social organization into a new form. In the 21st century Humanity faced an unprecedented task: to find mechanisms for regulating the global economy, ecology, and other spheres of society. The process of transformation of the existing nation-state form of organization of society into a new form is already underway. And all states and international organizations take part in this process.

Останнім часом світова наукова спільнота активно обговорює долю національної держави в умовах глобалізації. Існують різні точки зору та підходи до розв'язання проблеми співвідношення національної держави та процесів глобалізації. Деякі дослідники вважають, що глобалізація означає кінець національної держави. Інші наполягають, що держава сьогодні має усю повноту влади, а її роль у зв'язку з глобалізацією зовсім не змінюється. Але усе більше вчених зазначають, що однією з фундаментальних характеристик глобалізації є ослаблення та розмивання регулюючих функцій національної держави і трансформація традиційної форми організації соціуму у нову форму.

У ХХІ ст. Перед людством постало безпрецедентне завдання: знайти механізми регулювання глобальної економіки, екології та інших сфер життя суспільства. Процес перетворення існуючої національно-державної форми організації суспільства на нову форму вже відбувається. І в цьому процесі беруть участь усі держави та міжнародні організації. Остання світова криза продемонструвала, що тенденція лібералізації ринкової економіки призупинилася, а втручання держави в економіку активізувалося. З іншого боку з'ясувалося, що діюча модель глобального регулювання фінансової сфери виявилася неефективною.

Ринкові механізми регулювання економічних процесів та втручання держави у ці процеси існують дуже давно. Із самого початку держава намагалася захищати національний економічний простір від зовнішніх конкурентів та охороняла приватну власність виключно силовими методами. З часом ринкова економіка стала тією благодатною основою для

підвищення продуктивності праці, прискорення економічного зростання та росту добробуту суспільства. В таких умовах держава перетворилася з пануючої структури на партнера ринкової економіки. Але у ході періодичних коливань вліво і вправо світова спільнота поступово модифікує не тільки механізм регулювання економіки з боку держави, а й тісно пов'язаних з економікою соціальних процесів. При цьому під впливом техніко-економічного та соціального розвитку країн державна складова вдосконалюється та збільшується. Держава впливає на економічні процеси у багатьох напрямках, починаючи з податків та закінчуючи правовим регулюванням усіх сфер.

Дуже важливим фактором існування національної держави є суверенітет. Як відомо, суверенітет виявляється у двох формах. Внутрішній – це вища влада у межах території держави і зовнішній – невтручання інших країн у її внутрішні справи та визначення зовнішньої політики. Сучасна система світоустрою, що заснована на співіснуванні самостійних держав, виникла іще у Середньовіччі. У XX – XXI ст. суверенітет держави переживає певні зміни. Спочатку став руйнуватися зовнішній суверенітет, із причин, не пов'язаних із глобалізацією. Потім державний суверенітет систематично розмивався процесами наростання техніко-економічного прогресу. У минулому столітті держава грала роль захисника національних підприємств від іноземних конкурентів, створюючи для них різні бар'єри. Зараз же, за умов глобалізації, така політика нераціональна, бо товари, вироблені у теплих умовах не є конкурентоспроможними.

Таким чином, роль держави як охоронця національної ринкової економіки знецінюється. Не виконує держава і роль гаранта фінансової стабільності: будь-яка національна валюта використовується і у внутрішній економіці, і у зовнішній.

Отже, глобалізаційні процеси заважають державі виконувати свої економічні та соціальні функції. Виникають нові проблеми, нав'язані ззовні: тероризм, екологічні проблеми, поширення наркотиків та невідомих раніше захворювань. Жодна держава не може їх вирішити без взаємодії з іншими державами. Внутрішній суверенітет вже не вміщається у нові рамки та стає транснаціональним. Але, на нашу думку, це не означає, що національна держава відживає свій вік. Вона збереже свої функції ще дуже довго як одна з ланок великого механізму регулювання глобальних процесів.

УДК 316.324.8:316.422

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Кочевенко І.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: ivan.kochevenko@nure.ua

The article is devoted to the analysis of socio-philosophical problems of artificial intelligence. It is proved that the research of artificial intelligence is a young scientific direction, its structure and problem field are still in the stage of formation. Nowadays, humanity is experiencing another revolution associated with the rapid development and widespread use of artificial intelligence systems. This process, like any revolution, carries great opportunities and great risks. The problem of the ratio of human and artificial intelligence requires a rethinking of the essence and limitations of man, as well as the nature of the tools that man can create and from which he can refuse.

Дослідження штучного інтелекту є молодим науковим напрямком, його структура та проблемне поле ще знаходяться у стадії формування. Вважається, що перші дослідження інтелекту належать ще Аристотелю, бо він заклав основи логіки. Успіхи математики у ХІХ та на початку ХХ ст. створили передумови для появи штучного інтелекту. У 1940-х роках ХХ ст. вже існували комп'ютери, які демонстрували свої можливості у наданні пам'яті та потужності процесорів, необхідних для інтелектуальних програм. Сучасні дослідження проблем штучного інтелекту почалися вже у середині ХХст., коли А. Тьюринг написав статтю «Обчислювальні машини та розум», а на семінарі у Дартмутському коледжі (США) Дж. Маккарті запропонував термін «штучний інтелект». Можна сказати, що в наш час людство переживає чергову революцію, пов'язану із швидким розвитком і широким використанням систем штучного інтелекту. Цей процес, як і будь-яка революція несе в собі великі можливості і великі ризики[1].

Штучний інтелект є спрощеною моделлю людського інтелекту, що імітує його можливості або здібності. Природний та штучний інтелект здатні вирішувати певні проблеми та завдання застосовуючи спеціальні алгоритми. Вони працюють за схожими принципами і схильні до самонавчання. Різниця між ними полягає у тому, що людське мислення сильно залежить від стану розвитку конкретного соціуму і має емоційне забарвлення

Сучасна людина існує у раціональному, емоційному та інтуїтивному просторі. Останні три століття були пов'язані з освоєнням раціонального простору існування людини. Емоційний і інтуїтивний простір дуже мало

вивчені. Ці сфери пізнання світу пов'язані з художньою та соціальною творчістю людини, мистецтвом та філософією. Вчені вважають, що саме у XXI ст. ці сфери набудуть особливого розвитку. Створення штучного інтелекту викликає певні морально-етичні проблеми. Наприклад, штучна система мислить відповідно до програми, що розроблена людиною. Якщо вона почне мислити самостійно, поза програмою (а нейронні мережі створюють саме для цього), то може сформувати потенційну можливість думати про себе як про частину навколишнього світу. Здатність до рефлексії – одна з найважливіших характеристик високорозвиненого мислення. Чи захоче система штучного інтелекту із можливостями саморефлексії працювати на людину і виконувати її завдання? З іншого боку, чи матиме людина моральне право використовувати «мислячу» істоту, хоча і неорганічну для своїх цілей? [2].

Штучний інтелект має багато матеріальних переваг перед інтелектом людським. Він сприяє зниженню витрат, є швидким, гнучким надійним та довговічним. Система штучного інтелекту не має обмежень за часом і не має почуттів. Але є у штучного інтелекту і недоліки. Один з них – висока вартість. Також штучний інтелект поки що не може працювати без присутності людини. Якщо прийняти до уваги, що у наш час відбувається перехід від індустріального суспільства до постіндустріального, то цей перехід означає рух від світу машин до світу людей. У такому контексті намагання звести діяльність людини тільки до раціонального вирішення будь-яких завдань, замінивши її у багатьох сферах штучним інтелектом будуть кроком назад, а не вперед. На погляд вчених-філософів штучний інтелект кидає виклик людині і відповіді на цей виклик повинна у першу чергу сфера культури.

Проблема співвідношення людського та штучного інтелекту потребує переосмислення сутності та обмежень людини, а також природи інструментів, які людина може створити і від яких може відмовитися. Стратегія безвідповідального використання штучного інтелекту може привести людство до повної катастрофи. І навпаки, усвідомлене використання можливостей, що відкриває нам оволодіння новітніми комп'ютерними технологіями може допомогти людству вийти на новий, більш високий рівень розвитку.

Список використаних джерел:

1. Стебельська О., Федорів Л. Сучасна філософія свідомості про перспективи створення штучного інтелекту // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Випуск 22, с. 111 – 119
2. Boyles M. A Case for Machine Ethics in Modeling. Human Level Intelligent Agents. 2018. URL: https://www.kritike.org/journal/issue_22/boyles_june2018.pdf.

УДК 316.324.8:316.422

ЦІЛІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ

Манскова Ю. Ю.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: yuliia.manskova@nure.ua

The article is devoted to the analysis of the formation of a new ecological and economic normality. It is proven that the key economic goals of humanity are focused on material wealth, growth of gross product, income, etc. Now, climatic restrictions are dictating certain changes in the directions of development of all countries of the world. Both at the level of individual countries and at the global level, the basis of economic development is changing. And this is not just a wish, but the action of strict economic and legal regulation mechanisms. The course adopted by most countries for greening and achieving carbon neutrality requires a certain awareness by society of new values and a radical change in old consumption patterns.

На початку ХХІ сторіччя виникло важливе для довгострокових перспектив розвитку людства явище – формування нової еколого-економічної нормальності. Це пов'язано з офіційним прийняттям провідними економіками світу довгострокової мети – вуглецевої нейтральності. Така нейтральність означає, що викиди парникових газів не перевищують їх поглинання. Ще досить недавно найважливішими для людства були такі економічні цілі, як матеріальний добробут, зростання валового продукту, доходів тощо. Тепер же кліматичні обмеження диктують певні зміни у напрямках розвитку усіх країн світу. І на рівні окремих країн і на глобальному рівні змінюється основа розвитку економіки. І це вже не просто побажання, а дія жорстких економічних та правових механізмів регулювання.

За останні три десятиліття світовий ВВП виріс приблизно у 4,6 разів. Такий зріст був досягнутий через виснаження природного капіталу та суттєву деградацію природної екосистеми. Зростання світового ВВП безумовно сприяло підвищенню рівня життя мільйонів людей на планеті, але воно загостило глобальні екологічні проблеми. Наприклад, кліматична проблема, або проблема нестачі питної води. І якщо кліматична проблема може бути віднесена до довгострокових, то проблема гострої нестачі питної води вже найближчим часом може привести до катастрофічних наслідків.

У кожний історичний період зростання чисельності населення у світі обмежується наявністю ресурсів життєзабезпечення. Наприклад, бурхливе зростання чисельності людства може бути зупинено нестачею продуктів

харчування. Але таке припущення не враховує, що останнім часом обсяги виробництва продовольства зростають за рахунок використання успіхів генетики, механізації та хімізації сільського господарства та застосування багатьох інших наслідків НТП. Сучасна світова економіка поки що справляється із забезпеченням населення продуктами, але це не означає, що у майбутньому нестача продовольства не стане перешкодою зростання населення планети.

Ще одна проблема сучасності – дефіцит питної води. Саме прісна вода є локальним обмежувачем зростання населення. Забезпечення населення планети питною водою загострюється постійно ще й тому, що земля все більше забруднюється шкідливими відходами. Вони проникають у підземні джерела води і отруюють їх.

Важливим чинником зростання світового господарства були і залишаються енергетичні ресурси. У ХХ ст. найважливішим з енергетичних ресурсів виявилася нафта. Обсяги її видобутку постійно зростають. Поки що достатньо сприятливою є ситуація і з іншими енергетичними ресурсами: газом, вугіллям та навіть атомною енергетикою. Вчені вважають, що у найближчому майбутньому ситуація в енергетичній сфері не стане обмеженням для зростання населення.

Найбільшу загрозу зростанню населення планети Земля може спричинити забруднення довкілля та зміна кліматичних умов. Температура на планеті поступово піднімається і щоб утримати потепління атмосфери у певних межах необхідно домогтися балансу між викидами парникових газів та їх поглинанням морями та лісами. Щоб перейти у режим декарбонізації людство поступово перемикає енергетику на відновлювані енергетичні джерела, але не всім країнам це вдається. Тож вихід із складної ситуації дослідники цих проблем шукають у скороченні зростання населення та зменшенні потреб енергетики.

Прийнятий більшістю країн курс на екологізацію та досягнення вуглецевої нейтральності потребує певного усвідомлення суспільством нових цінностей та кардинальної зміни старих моделей споживання. Закінчується епоха максимізації, що була спрямована на неконтрольоване зростання виробництва, споживання та збільшення економічних показників. Останні 100 – 150 років навантаження на біосферу зростало дуже високими темпами і поступово призвело до катастрофічних наслідків. Деякі дослідники навіть вважають, що наша цивілізація входить у нову епоху – антропоцен, в якій головним ризиком виживання людини є сама людина. Зараз вже зрозуміло, що пом'якшити екологічні деформації можна тільки через перехід до стратегії сталого розвитку. Такий перехід може бути втілений у практичне життя за допомогою нових економічних концепцій «зеленої» економіки, економіки замкнутого циклу, низько вуглецевої економіки і т.п. Реалізація таких концепцій може знизити негативний вплив на навколишнє середовище.

УДК 316.32:321.7

ВЗАЄМОДІЯ ОСВІТИ І ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Силка О.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: oleh.sylka@nure.ua

The article examines the issues concerning the interaction between politics and education in modern globalized society. Considered axiological aspects of the development of modern education within the framework of the functioning of politics. It is proven that education is able to influence the political sphere of society and solve certain political tasks. It can be recognized as a tool of "soft power", and the use of such a tool is aimed at achieving the goals of international cooperation and the development of academic mobility. The educational environment of a modern school and higher educational institution is able to shape the system of values and worldview of a person of the future society.

Останнім часом актуалізувалася така тема для дискусій як взаємодія освіти і політики. Ця дискусія поступово набуває нові форми та змушує науковців замислюватися над тим, яким чином необхідно вибудувати розвиток освіти у ХХІ сторіччі. Зараз вже зрозуміло, що освіту потрібно сприймати як сферу державної політики і навіть як інструмент м'якої сили. В епоху глобалізації по-новому оцінюється не тільки роль освіти у суспільстві, але і її політико утворювальна функція. Глобалізація та функціоналізм, що притаманний інформаційному суспільству, сприяють поступовому розмиванню та певній деформації традиційних національних цінностей. Прихильники глобалізації дещо ідеалізують глобальні цінності і нове розуміння людини. Вони не завжди враховують певну підміну цінностей і зміну цілепокладання на користь конкретних учасників політичного процесу. Саме тому, нам здається досить актуальним розглянути аксіологічний контекст розвитку сучасної освіти у межах функціонування політики. Аксіологія – це вчення про ціннісну складову людського буття. Вона нерозривно пов'язана із освітою, бо освіта є найпотужнішим механізмом генерації та трансляції духовно-моральних установок і цінностей. Саме освітнє середовище сучасної школи та вищого навчального закладу здатне формувати систему цінностей та світогляду людини майбутнього суспільства. Відомо, що освіта консолідує суспільство, формує громадянську свідомість та закладає основи політичної соціалізації. Освіта здатна впливати на політичну сферу суспільства та вирішувати певні політичні завдання. Сучасні дослідники політичних процесів навіть вважають, що освіта може бути визнана

інструментом «м'якої сили», а використання такого інструменту орієнтується на досягнення цілей міжнародного співробітництва та розвитку академічної мобільності. Отже, держава, яка реалізує освітні програми для студентів-іноземців, розуміє, що випускник ВНЗ не тільки має відбутися як фахівець та зайняти певне соціальне становище. Поступово він зможе транслювати саме ті цінності, що були закладені його викладачами та оточуючим середовищем у навчальному закладі.

У понятті «освіта» діалектично поєднуються два аксіологічні сенси. Перший з них відображає цілеспрямований та організований процес передачі знань та формування умінь і навичок. Другий сенс полягає у тому, що освіта відтворює людські ресурси, що необхідні для поступального розвитку культури та цивілізації в цілому. Таким чином освіта спрямована не тільки на збереження та відтворення культури, а й на її розвиток в умовах постійних соціально-економічних перетворень. Практично завжди освітні традиції базуються на визнанні єдності навчання та виховання. У цьому сенсі освіта – це не тільки передача знань, це формування світоглядних та моральних орієнтирів, притаманних певному суспільству. Діалектика цього процесу і є аксіологічною основою освіти як соціокультурного феномену, на ній базуються уявлення суспільства про стратегію та пріоритети освітньої політики держави. Треба враховувати, що вплив освіти на політичну сферу визначається кореляційною залежністю напрямків освіти та цивілізаційного розвитку.

Сфера освіти повинна максимально повно виконувати запити держави у професійних кадрах, що готові забезпечувати стабільний розвиток усіх царин життя суспільства. Сучасне глобалізоване та інформатизоване суспільство перетворює гуманістичну складову освіти. Глобальна економіка вимагає підготовки функціонального індивіда, формування якого в умовах сучасних освітніх систем є важливим завданням держави. З іншого боку – діалектична взаємодія процесів глобалізації та регіоналізації робить важливою метою освіти формування у особистості стійких уявлень про національні культурні та духовні цінності. Зважаючи на те, що Болонський процес передбачає формування загальноєвропейського освітнього простору та формування і розвиток європейських культурних цінностей, вітчизняній освіті необхідно розробити певні механізми збереження національної специфіки української освіти з урахуванням особливостей входження нашої країни у світовий освітній простір. Незмінними повинні залишатися такі базові ідеї освіти як пошук істини, спадковість культури, проведення наукових досліджень, пов'язаних з освітнім процесом.

UDC:316.324.8:316.422

**HUMAN POSITION IN THE DIGITAL SOCIETY:
SOCIO-POLITICAL ASPECT**

Sokolenko Daria

Scientific adviser – Ph.D., Assoc. Prof. Tikhonova Lidiia

Kharkiv National University of Radio Electronics, Dept. Philosophy,
Kharkiv, Ukraine

e-mail: daria.sokolenko@nure.ua

The article deals with the problems of human formation in the information society. It is argued that digital technologies are gaining ontological status and are gradually replacing traditional communication practices and relations. Digitalization contributes to a certain rupture of space and time, since the connection between them is no longer mediated by a specific place of social action. The rapid development of artificial intelligence threatens the foundation of human civilization, as it can push people out of the world they have created for themselves. The humanistic orientation of culture, which was once based on the idea of anthropocentrism, is gradually changing to an information and digital orientation.

Digitalization as a component of globalization processes affects all spheres of modern society. Digital technologies are gaining ontological status and are gradually replacing traditional communication practices and relationships. Scientists even believe that digitalization contributes to a certain rupture of space and time, as the connection between them is no longer mediated by a specific place of social action. There is a point of view that the rapid development of artificial intelligence threatens the foundation of human civilization, as it can push people out of the world they have created for themselves. The humanistic orientation of culture, which was once based on the idea of anthropocentrism, is gradually changing to an information and digital orientation. However, the fact that the information society is still in the process of formation implies some peculiarities of studying a person in this society. One of these peculiarities is a certain idealization of the a priori image of a person in a digital society. So far, such an image is an ideal construct that reflects certain changes in its nature and position in the digital society.

The human position in the digital society is a reflection of the paradoxes of human existence on the border of the real and virtual worlds. The avalanche-like growth of information due to the rapid spread of digital information technologies is radically changing both the existential and social status of man. Real human relationships are being replaced by relationships mediated by complex technological systems. The very principle of communication is also changing. It is now defined by a technological object that, with the help of digital technologies, is transformed into an ontological object with special spatial and temporal properties. The development of information and digital

technologies creates new contradictions and limitations. In a digital society, a person is not only a subject of virtual reality, but also a digitized element of it. As a result, a person becomes dependent on the network, which dictates its own rules and regulations, and gradually real social relations and relationships are replaced by simulated practices. The information system itself includes a person in its space and transforms his or her way of life in real forms.

The positive impact of informatization can be seen as the emergence of an unlimited range of opportunities for self-expression and self-determination. But on the other hand, the negative impact is the risk of losing individuality and ties to the real socio-cultural environment. The freedom promised by the information society is actually illusory. Rather, it is a manifestation of unfreedom and new types of dependence. The transformation of a person into a digitized unit is also limited by the socio-cultural heritage embodied in the artifacts of real social practices. In the context of the emergence of the information society, there are various forms of real and virtual communication and self-presentation, which change the activities and cultural codes that define the essence of a person as a subject of communication. There is also a contradiction between the physical and virtual dimensions of a person in the process of digital self-presentation. Human existence in the information society creates existential uncertainty, as the boundary between private and public vectors of life disappears.

In the digital society, social practices are often transferred to virtual reality, and this situation teaches people to solve non-standard tasks in unusual conditions. In the process of solving them and communicating in a new communication environment, a person acquires many new functions and different social roles. That is why the problem of social and personal identification in the digital society is becoming particularly relevant. The modern person is increasingly dependent on digital technologies, which form a parallel reality in almost all spheres of human life. The mechanisms of traditional identification are losing their significance, and symbolic systems are taking their place. The roots of modern man, unlike previous generations, diverge horizontally, repeating the routes of symbols and knowledge that a person is able to perceive.

Human lifestyles are changing dramatically under the influence of the cyber environment. The properties of individuals' online identities, which are already known, can show problem areas and risks of identification processes in the digital society. Predicting and forecasting such risks is now very relevant. Such forecasts can be the basis for various humanitarian programs that can reduce the risks of radical and negative socio-cultural consequences of the digitalization of modern society. Thus, a prerequisite for sustainable development of society is to identify certain areas of human modification, changes in their existential and social position in the digital society.

ШТУЧНА СОЦІАЛЬНІСТЬ ЯК МАЙБУТНЄ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Толстік О. В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
e-mail: oleksii.tolstik@nure.ua

The article is devoted to the functioning of artificial intelligence in modern society. It is proved that the issues of creation, existence and future of artificial intelligence are of interest not only to representatives of technical sciences, but also to humanities. Information technologies, the Internet, artificial intelligence are changing the everyday life of a person. They are quickly integrated into the daily social practices of society and form a hybrid social world. The rise of online culture goes hand in hand with the development of artificial intelligence and together they make inevitable the future of humanity under the sign of artificial sociality.

Дискусії з приводу проблем штучного інтелекту стали популярними ще у ХХ ст. Питання створення, існування та майбутнього штучного інтелекту цікавлять не тільки представників технічних наук, а й наук гуманітарних. Інформаційні технології, інтернет, штучний інтелект змінюють повсякденне життя людини. Вони швидко вбудовуються у щоденні соціальні практики суспільства і формують гібридний соціальний світ. Багато дослідників штучного інтелекту виділяють позитивний вплив ШІ на повсякденне життя людини, вирішення цілої низки соціально-економічних проблем [1].

Штучний інтелект можна вважати найвражаючим та найскладнішим творінням людства. Він передбачає використання комп'ютерів у виконанні завдань, які зазвичай вимагають роботи людського інтелекту. Соціальні науки завжди формувалися під впливом розвитку суспільства і пристосовували теоретичні основи до соціальних явищ. Швидкий розвиток штучного інтелекту та його повсякденних додатків призвів до того, що штучні інтелектуальні суб'єкти стають частиною нашого суспільства. Штучний інтелект застосовується у системах розумного будинку, автономних транспортних засобах, у медицині та перекладі текстів тощо. Як результат, виникає область взаємодії людини і суб'єкта із штучним інтелектом, що викликає зацікавленість соціальних наук, бо ці взаємодії виходять за межі об'єктивної реальності і створюють її гібридні форми.

Вважається, що штучний інтелект впливає на соціальну поведінку людини, сприяє трансформації принципів та норм права та етики. Так, штучний інтелект породжує завищені очікування, але, якщо розібратися, то реальність набагато простіша і достатньо раціональна. Досліджуючи

феномен штучного інтелекту, вчені застосовують безліч різних методів його пізнання. Переважають серед них математичні, філософські та когнітивні. Головною гіпотезою при вивченні штучного інтелекту є принципова порівнянність штучного інтелекту із природнім людським інтелектом [2].

В наш час відносини між штучним інтелектом та життям суспільства визначаються формою економічного раціоналізму, що орієнтований на споживчу активність. Штучний інтелект сприймається перш за все як економічний показник. Товарні цінності капіталізму зводять штучний інтелект до машини, що орієнтована тільки на отримання прибутку. Капіталістична конкуренція розділяє людей замість того, щоб дати їм можливість об'єднатися навколо спільних інтересів. Отже, сучасних вчених-соціологів турбує ситуація, коли капіталістичний егоїзм виставляється добродесністю, що викликає сором і відчуження у знедолених. Вони вважають, що такі позиції не повинні бути підставою для розробок у сфері штучного інтелекту. У сучасних реаліях правила взаємодії людини і ШІ змінюються по ходу гри. Ринкова економіка реагує на суспільний запит промислових корпорацій, які вводять вигідні їм квазіетичні обмеження, що призводять до нових помилок та спотворень.

Розмірковування про те, що штучний інтелект повинен і може робити часто базуються на нерівності, що пронизує відносини між творцями та користувачами інформаційних технологій. Людський досвід у взаємодії зі штучним інтелектом є дуже різноманітним і, очевидно, що багатьом людям такі взаємодії приносять тільки користь. Але необхідно критично досліджувати використання технологій штучного інтелекту, які приносять не користь, а шкоду. Підйом онлайн-культури іде разом із розвитком штучного інтелекту і разом вони роблять неминучим майбутнє людства під знаком штучної соціальності. Вивчаючи проблеми індустріального суспільства, соціологи раніше пропонували певні варіанти вирішення проблем. У сучасному інформаційному суспільстві відбувся певний збій: ми не знаємо, що вносить машина у взаємодію з людиною і не можемо передбачити її дії. Штучний інтелект не має екзистенціальності і не може зрозуміти виміри людського існування. Ключовим питанням соціології в умовах функціонування штучного інтелекту є питання про виміри штучної соціальності. Необхідно навчитися вимірювати штучну соціальність, щоб оцінювати ефекти впливу штучної соціальності на людське суспільство.

Список використаних джерел

1. Collins H. *Artificial intelligence: against humanity's surrender to computers*. Cambridge: Polity Press, 2018.
2. Стебельська О., Федорів Л. Сучасна філософія свідомості про перспективи створення штучного інтелекту//Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Випуск 22, с. 111 – 119.

**«СИНІЙ ТУШКАНЧИК»: ВХОДЖЕННЯ ФРАНЦІЇ
ДО ЯДЕРНОГО КЛУБУ**

Пефтиц В. М.

Науковий керівник – д-р політ. наук, проф. Комарова Т. Г.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, каф.
міжнародних відносин,
e-mail: vera.peftits@gmail.com

This work is devoted to the history of France's entry into the nuclear club, as well as the role of the “nuclear factor” in the formation of the main geopolitical strategy of this country. The history of scientific research in the relevant field is analyzed in detail, as well as the consistent transformation of the attitude of interested circles to the use of discoveries and experimental achievements. The emphasis is on the political situation and the position of key political figures, primarily Charles de Gaulle; Special attention is paid to his understanding of the geopolitical picture and the place that the French Republic can occupy in it. The current state of affairs and the role of the French “nuclear element” in the international security system are also discussed in a separate paragraph.

Становлення Франції як ядерної держави, чий вельми потужний потенціал у відповідній галузі може бути розіграний як серйозна карта в рамках великої «міжнародної гри», тісно пов'язують із президентством генерала Шарля де Голля (1958 – 1969). Дійсно, жодний із політичних лідерів епохи Четвертої і П'ятої Республіки навряд чи може похвалитися такої завзятістю та послідовністю у питання отримання їхньої державою власного ядерного щиту. Однак його безпосередня історія на французьких теренах сягає ще 90-х рр. ХІХ ст., коли видатний учений Антуан Анрі Беккерель (1852 – 1908), проводячи дослідження з солями урану, зробив, без перебільшення революційне відкриття, якому судилося перегорнути уявлення людства про фундаментальні засади «життєдіяльності» Всесвіту – феномен природної радіоактивності. Протягом Другої світової війни інтенсивні роботи з ядерної проблематики на французьких теренах практично не проводилися, оскільки національна територія країни перебувала під німецькою окупацією. Збереження запасів важкої води та технічної документації коштувало Ф. Жоліо-Кюрі та його співробітникам неабияких зусиль; тим не менш, їм удалося перевезти науковий доробок до Великобританії. По завершенню війни, очоливши Комісаріат з атомної енергії Франції, створений у 1945 року за особистою ініціативою голови тимчасового уряду Шарля де Голля, наполегливий дослідник знову присвятив себе роботі, спрямованій на створення ядерного реактору, і вже через три роки останній увели до експлуатації. Основні завдання даної організації не виходили на межі суто наукового поприща, «зав'язаного» на

ефективному практичному використанні ядерної енергії у промисловості та для забезпечення потреб національної безпеки. Незважаючи на жорстку позицію самого Фредеріка Жоліо-Кюрі, який виступав категорично проти створення ядерної зброї, починаючи з 1952 року, із прийняттям закону-дозволу на накопичення збройного плутонію на реакторі «Фенікс», розташованому в містечку Маркуль. Франція впевнено взяла курс на створення ядерних наступальних сил. Підгрунття подібного рішення можна знайти і у багатомілітній історії Франції як великої держави, у тому числі колоніальної, і у той економічно складній та політично нестабільній ситуації, у якій опинилася держава наприкінці Другої світової війни, і, звичайно ж, у новому, безпрецедентному балансі сил на міжнародній арені, сформовану в тих унікальних історичних умовах. Зокрема, у власних мемуарах де Голль постулював досягнення національному суверенітету у повному сенсі цього слова можливість і необхідність утілення Францією суверенного політичного курсу, при чому як у межах європейського регіону, так і в світі. Опинившись по ту сторону «залізної завіси» разом із Сполученими Штатами Америки, Франція не бажала сліпо слідувати за ними у питаннях політичного й економічного характеру, рівно як і військово-технічного. Найяскравіший вираз відповідні прагнення знайшли в зовнішньополітичному векторі де Голля, що вбачав своєю головною метою забезпечення національної незалежності Франції. Остання, на думку генерала, вимагала наявності сучасних засобів стримування, тобто як тактичної, так і стратегічної ядерної зброї. «Неможливо уявити собі незалежну країну, яка не володіє ядерною зброєю, – оголосив в одній із промов де Голль, – оскільки вона вимушена покладатися на інші держави в питаннях забезпечення власної безпеки, тобто залежати від них політично». Одразу ж постає логічне питання: проти кого ж тоді потенційно було спрямоване створення ядерної зброї? Звичайно, воно може розглядатися як спроба створити додаткові «негативні стимули» для експансії інтересів СРСР на регіон Західної Європи. Однак набагато більший ефект відповідні події мали для Франції у площині політичній, що особливо підкреслював де Голль, тому що вони фактично ознаменували прорив до статусу якщо не наддержави, то бодай держави – самодостатнього актора міжнародних відносин, інтереси якого вже неможливо ігнорувати. Додаткового значення вони набували з урахуванням того факту, що Франції судилося стати четвертою ядерною державою після США (1945), СРСР (1949) та Великобританії (1953). Варто зазначити, що якщо Великобританія отримувала певну технічну підтримку зі сторони Сполучених Штатів Америки, то Франція, навпаки, розробляла, випробовувала та, урешті-решт, остаточно прийняла на озброєння атомну бомбу без якоїсь суттєвої допомоги ззовні. В умовах такої обмеженої кількості членів «ядерного клубу» глобальний вплив усіх зазначених чинників у тогочасному міжнародному порядку денному багато в чому

нагадував ефект бомби, що розірвалася. Перша французька ядерна бомба вибухнула 13 лютого 1960 року. Через місяць після випробувань уряд держави офіційно визначив потужність заряду в діапазоні від 60 до 70 кТ. Вибух під кодовою назвою «Синій тушканчик» був здійснений в атмосфері. Без якихось суттєвих трансформацій ядерні сили країни проіснували до кінця 1980 – початку 1990-х рр., коли тріада зазнала цілу низку змін, що являють собою значущий односторонній внесок Франції до загальносвітових процесів роззброєння й нерозповсюдження. Хронологічний відрізок усіх зазначених змін не випадковий. У 1991 році припинив своє існування «як геополітична реальність» Радянський Союз, що протягом усієї епохи «холодної війни» сприймався як першочергова загроза національній безпеці Французької республіки. Політика стримування базувалася на моделі «стримування слабким сильного», відповідно до якої навіть мінімальна загроза завдання удару із застосування ядерної зброї утримує від нападу потенційного супротивника, який володіє суттєвим переважанням у ядерній сфері. Розпад СРСР призвів до необхідності радикального перегляду політики у відповідній сфері.

Напрямок цього перегляду визначався кількома факторами. Одночасно зі зникненням небезпеки зі сторони Радянського Союзу уголош заявила про своє існування загроза розповсюдження ядерної зброї. У 1991 році Ф. Міттеран заявив про приєднання його країни до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, членом якого Франція до того не була, незважаючи на визнання її учасниками цієї угоди в якості повноцінної ядерної держави.

Говорячи про своєрідну «геополітичну ідентичність» сучасної Франції, не можливо оминати цілий комплекс питань, пов'язаних із ядерною складовою її національної стратегії. Даний компонент, навіть порівнюючи з набагато більш потужними арсеналами, навряд чи можна недооцінювати, оскільки у сучасну епоху глобальних трансформацій все більш очевидним стає ключова роль Франції як невід'ємної ланки не лише загальноєвропейської, але й світової архітектури міжнародної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Nuklear. Encyclopedie de la dissuasion, CDrom sous la supervision éditoriale de Hubert Verdine, Microfolie's, Paris, 1996;
2. Messmer P. La dissuasion nucléaire française : genèse et actualité. – URL: www.asmp.fr/fiches_academiciens/textacad/messmer/nucleaire.pdf;
3. Les essais nucléaires français, sous la direction de Yves LE BAUT. – Bruylant, Bruxelles, 1996.

**СПЕЦИФІКА ПРОЦЕСІВ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ ТА
ПРИВАТИЗАЦІЇ ВЛАДИ: ВОЖДИЗМ**

Авксентьєва Р. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – д-р політ. наук, проф. Комарова Т.Г.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, каф. політології

м. Харків, Україна

e-mail: avksentteva@gmail.com

This paper considered the specifics of the existence of such processes as privatization and personalization of power in the conditions of the modern world. Special attention was paid to the analysis of traditional forms of domination, such as patrimonialism (as a special case – cult of the leader), patriarchalism, gerontocracy. Various theories of state development were also considered, mostly the concept of "the state as a stationary bandit". A separate place in the work was devoted to the study of the institutionalization of pre-state practices of power control for the legitimization of the state order even in conditions of complete democratization

Сутність вождизму полягає в пануванні, зазвичай довгостроковому, однієї певної людини, яка наділена великими повноваженнями й має змогу безперешкодно їх реалізовувати – це яскравий приклад персоналізації влади. Вождизм тісно пов'язаний з такими поняттями як лідерство, деспотизм, культ особистості, тиранія. Це дуже давній тип володарювання, який був поширений ще за часів родоплемінного устрою. Проте цікавим є той факт, що не дивлячись на давнє походження й суттєву відмінність між суспільством минулого сторіччя та сьогоденням, цьому феномену вдалось зберегти свої основи й продовжувати функціонувати в тих масштабах, в яких можливий хоча б мінімальний розвиток.

По-перше, визначальним елементом у розвитку цього феномену є структура суспільства. Вважається, що громадянське суспільство не припускає становлення культу особистості, абсолютного возвеличення однієї особи над іншими людьми, бо воно має на меті підтримання балансу між владою та суспільством. У громадянській культурі людина має розуміти свої права та обов'язки без тиску зі сторони держави, таким чином вона сформує цілісний образ дійсного громадянина. Проте це можливо лише в тому суспільстві, де люди здатні досягти консенсусу не порушуючи права один одного, дотримуючись загальногромадянських інтересів, а держава при цьому займає позицію «стороннього спостерігача». Даний підхід до справи збалансовує відношення між політичними елітами та простими людьми. Політичний лідер тут у вигляді менеджера, що має відстоювати місце своєї країни на міжнародній арені та піклуватися про ситуацію всередині держави. Він має щоразу доводити

власну ефективність [Almond G., Verba S., 1963]. Таким чином, громадянська політична культура притаманна демократичному політичному режиму і розповсюджена у таких країнах, як США та Великобританія.

У свою чергу традиційна політична культура характерна для авторитарних та тоталітарних режимів. Тут визнається ієрархія між головою держави та суспільством, а традиції лише сприяють зміцненню такого укладу. Основою вождизму є архаїчні постулати, котрі пролонгують його існування. Через те, що картина світу в традиційній культурі формується через постійне відтворення заданих ще в давнину зразків поведінки та звичаїв люди не можуть навіть помислити відійти від встановлених норм. Так, у Північній Кореї вже не одне покоління людей народилось в період правління родини Кімів і вони не уявляють керівником своєї країни когось іншого, окрім спадкоємців цього роду. Відбувається легітимна приватизація соціально-політичного простору зі сторони держави, сакралізація особистості, що наділена владними повноваженнями і панування жорсткої цензури. Останнє є необхідною умовою для того, аби уряд країни міг підтримувати той рівень обізнаності серед населення, який вважає допустимим, для безперешкодної діяльності в політичному, економічному, соціальному і інших секторах.

Таким чином, ми можемо побачити, що в розвитку процесів персоналізації та приватизації влади, як в разі коли вони розвиваються окремо один від одного, так і в ситуації, коли одне породжує інше, важливу роль відіграє антропологічна складова. Відомий американський вчений Маршалл Салинз у своїй статті «Бідняк, багач, бігмен, вождь: політичні типи в Меланезії та Полінезії» розглядає відмінність природи влади політичних лідерів у двох регіонах Океанії. Він протиставляє різко відмінні за розвитком одна від одної культурні провінції Меланезію та Полінезію. Це сільськогосподарські регіони з розвинутою формою ієрархії, але в першому випадку політичне об'єднання є погано розвинутим, а у другому – добре. Така ситуація, на думку дослідника, пояснюється різністю політичних структур. Хоч в обох регіонах поширений вождизм, але характер лідерства є кардинально відмінним, що обумовлює собою протилежну структуру інтегрованості суспільства в політичне поле і масштаб повноважень керівника. Полінезійський вождь має формалізовану владу і це лише допомагає йому монополізувати соціально-політичний простір, заповнюючи кожен керівну нішу «своїми людьми». У цьому випадку влада переходить від батька до сина, де окрема родина може формувати конкретний політичний інститут. Таким чином влада розглядається, не як загальний ресурс, а як капітал верховного керівника чи групи керівників. В Меланезії навпаки – персональне положення керманіча є більш хитким. Бігмен хоч і наділений авторитетом, престижем і владою, проте все це не є константою. Він має постійно доводити свою

ефективність на посту, а допомогу чи підтримку від соратників він отримує лише як відповідь на свої послуги чи допомогу їм [Sahlins M., 1963: 285 – 303]. Саме по собі політичне лідерство не є негативним феноменом і не завжди призводить до персоналізації влади. В залежності від типу суспільства і його історичного досвіду ми можемо казати про тенденції зрощення професійного і сімейного в апараті управління і як наслідок утворення кланократичних державних інститутів з закритим доступом.

Концепція американського вченого Мансура Олсона щодо держави, як стаціонарного бандиту розглядає логіку суспільного існування, коли виникає зовнішня конкуренція і сильніші намагаються асимілювати слабших, тому верховна влада намагається захистити людей своєї громади, надати їм відчуття безпеки аби у відповідь населення було лояльним до державної політики [Olson M., 1965].

Функціонування сучасної держави, як організованої злочинності, на постійній основі чи періодичне звернення до цього формату зазвичай викликано страхом змін того соціально-політичного укладу, до якого вона звикла. Практики зрощення політичної і економічної еліти; корупція; контроль не тільки над правозахисними органами і армією, а й над тіньовою сіткою кримінальних угруповань; великий розрив між елітою та суспільством – все це звичайно становить загрозу демократії, але піти проти державної політики також важко, особливо коли людина зростала в тій картині світу, яку їй намалювали зверху і вона не знає інших способів розв'язання проблеми.

Список використаних джерел:

1. Almond G., Verba S. *The Civic Culture or The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations* Sage publications. 1963. 574 p.
2. Sahlins M. *Poor Man, Rich Man, Big-Man, Chief: Political Types in Melanesia and Polynesia. Comparative Studies in Society and History.* 1963. Vol. 5. No. 3. Pp. 285 – 303. URL: <https://web.archive.org/web/20140101000000/http://tapera.info/textos/sahlins,hrhp.pdf> (дата звернення: 03.03.2024).
3. Olson M. *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups.* Harvard University Press. 1965. 212 p.
4. Кушнерьова Т. Феномен вождизму: від досвіду минулих років до сьогодення. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології».* 2018. Вип. 33. С. 32 – 35.

КОМУНІКАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ ТА МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОГО ОСЕРЕДКУ

Чорненький О. О.

Науковий керівник – д-р політ. наук, проф. Комарова Т.Г.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, каф. політології
м. Харків, Україна

e-mail: chornenkyi.o.o@gmail.com

The paper gives information about the influence of modern technologies on communication in the information age. In the last 50 years, digital communication technologies have developed rapidly and become accessible to most of mankind. New technologies have widely impacted the economy, enabling the development of e-commerce. Technological changes have affected politics, become a factor in the information society models development, and changed the communication of citizens with the state. It is concluded that communication has moved to the digital space and emphasized that technology has not only provided a new field for research but also new tools.

Поява нових електронних компонентів, та стрімкий розвиток цифрової техніки у другій половині ХХ-го сторіччя, значною мірою змінив вектор розвитку суспільств і їх комунікації по всьому світу. Еволюція інформаційно-комунікаційних технологій призвела до того, що сьогодні людство живе в умовах інформаційної епохи, яка має власні особливості. За останні 50 років технології електронної комунікації пройшли шлях від примітивних систем пересилки коротких повідомлень у локальній мережі зв'язаних між собою комп'ютерів на базі наукових центрів, які були доступні лише вузькому колу науковців та спеціалістів у сфері розвитку комунікаційних технологій, до сучасних систем електронного листування через глобальну мережу інтернет, соціальних мереж та веб-сайтів, доступних сьогодні значній частині людства. Впровадження оптоволоконних технологій стало однією з технічних детермінант зростання швидкості інтернет з'єднання, а оптимізація і нарощування виробництва цифрової техніки, зробило її доступною для широкого загалу, що в свою чергу спричинило зростання глобальних потоків інформації у світі. Таким чином на сьогоднішній день для інформації майже немає меж, і вона є доступною майже будь-де та у будь-який час. Сьогодні світ знаходиться у глобальній комунікаційній мережі, і події в його одній частині можуть мати відгук на іншій.

З точки зору економіки, цифрові технології у сфері комунікацій, в значній мірі спричинили трансформації у різних виробничих та бізнес процесах, і як ще на початку ХХІ зазначали науковці, що вже з кінця ХХ сторіччя світова електронна комерція у тому чи іншому вигляді постійно зростає, а на нашу думку, на сьогоднішній день деякі країни

доволі вдало інтегрували технології у державний устрій для оптимізації власних економік.

Стрімкі технологічні зміни не обійшли стороною політичне життя людства. На сьогоднішній день побудова постіндустріального суспільства не може обійтися без проведення широкомасштабних цифрових трансформацій, і це призводить до того, що можна сміливо говорити про його ототожнення з інформаційним суспільством. Якщо на початку XXI-го сторіччя мова йшла про доволі обмежене коло держав, які змогли побудувати інформаційне суспільство власними унікальними шляхами, та створити його моделі, котрі розглядаються як класичні (американська, фінська, сингапурська), то на сьогоднішній день багато інших держав вже досягли власних значних успіхів.

Інформаційно-комунікаційні технології в значній мірі змінили бачення взаємодії держави з власними громадянами, і особливо це помітно при розгляді динаміки розвитку у світі моделей електронного уряду на основі результатів довготривалих досліджень Організації Об'єднаних Націй, а саме «Індексу розвитку електронного уряду». Нові технології, і зокрема інтернет, можуть дозволяти оптимізувати комунікацію уряду з громадянами, і з такої точки зору, перші експериментальні проекти електронних платформ початку XXI-го сторіччя, на сьогоднішній день трансформувалися у повноцінні державні веб-портал и для надання інформації та послуг власним громадянам. Також партії та політичні діячі створюють власні повноцінні інформаційні веб-ресурси для донесення інформації до суспільства. Окремого великого значення з точки зору комунікації, набули різноманітні соціальні мережі. Вони дають людям можливості об'єднуватися у віртуальні спільноти для обговорення нагальних політичних проблем, та стають місцем для висловлення власної думки, або навіть протесту. Зауважимо те, що сьогодні багато державних органів та політичних діячів у різних країнах використовують соціальні мережі як платформи для швидкої комунікації з суспільством.

Таким чином можна зробити висновок, що у наш час комунікація перейшла у цифровий осередок, який містить велику кількість цінної для політологів інформації, і у цьому випадку постає питання можливості його дослідження. Інформаційно-комунікаційні технології, які досі знаходяться у стані непереривного розвитку, дають науковцям не тільки місце для досліджень, але й широкий набір засобів для їх проведення. Сьогодні цифрова техніка дає нові можливості для аналізу великих масивів цифрових даних, які знаходяться у мережі інтернет, і можуть бути доступними для науковців.

Загалом аналіз інформації з інтернет ресурсів для здобуття наукових даних можна виділити як окремий напрям досліджень з власними підходами і специфікою. Важливо зазначити, що різні доступні науковцям інтернет ресурси мають власні особливості, і це в свою чергу, має вплив на

вибір підходу для обробки інформації, яку вони містять. Якщо говорити про дані з соціальних мереж, то на сьогоднішній день переважною популярністю серед науковців користуються мережі Facebook та X (колишній Twitter), а здобуття даних може проводитися доволі різними шляхами в залежності від цілей, які ставлять перед собою науковці. Дослідження можуть включати у себе, як обробку великих масивів цифрової інформації зі здобуттям даних на основі ключових елементів (наприклад ключових слів), так і більш контрольовані дослідження з залученням користувачів-добровольців, які постійно взаємодіють з науковцями та дають їм дозвіл на аналіз діяльності у соціальній мережі. Також зауважимо, що деякі соціальні мережі можуть надавати дослідникам інструменти для аналітичної обробки даних. Щодо даних з веб-ресурсів (веб-сторінки партій, організацій, державні веб-портали), то для аналізу їх вмісту можна використовувати метод веб-скрапінгу, який дозволяє у доволі короткий час здобути необхідну інформацію та дані у структурованій формі. Для роботи з інформацією, котра є доступною в інтернет мережі у вигляді цифрових текстових документів, доцільним може бути використання засобів автоматичного комп'ютерного аналізу текстів. Хоча такий підхід має деякі обмеження та недоліки, але все одно дозволяє суттєво скоротити час здобуття, обробки та структуризації даних з цифрових текстових джерел.

Список використаних джерел:

- 1 Авксентьева Т.Г. Політика і влада в інформаційну епоху: український контекст: моногр. Харків: Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. 324 с.
2. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. Київ: Ваклер, 2007. 304 с.
3. Чорненький О.О. Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в політологічних дослідженнях // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології». 2022. №42. С. 38 – 44.
4. Castells M. Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age. John Wiley & Sons, 2015. 328 p.
5. E-GovernmentDevelopmentIndex (EGDI).UN E-Government Knowledgebase URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/-E-Government-Development-Index> (дата звернення: 03.03.2024)

АЛФАВІТНИЙ ВКАЗІВНИК

Sokolenko Daria.....	77	Матвєєв М.С.....	43
Авксентьева Р. О.	84	Милютін О.Є.	18
Базарна П.А.....	9, 31	Милютін О.Є., Тарадуда С.О.....	36
Березова А. С.	11	Міхнов Є.Д.....	51
Белянінова Г.Г.	55	Моїсєєва Є.П.....	59
Борисова Д. Є.....	24	Нестеренко М. І.....	20
Возна В.В.....	13	Пефтиц В. М.	81
Гарбузова Д.С.	63	Пономарьова О.В.	49
Горішня К.О.....	65	Ріпний М.Г.	61
Дмитріченко А.С.	29	Сергієнко К.І.....	39
Заброда І.С.	47	Силка О.В.....	75
Задорожна В.....	67	Старкова А.В., Чепенко Д.Р.....	22
Замета М.....	69	Толстік О. В.	79
Казанцева С.С.	33	Чепенко Д.Р.	41
Козак С.О.....	15	Чепурна І.С.	53
Кочевенко І.	71	Черепаха М.О.	45
Ладченко М.В.	27	Чорненький О. О.	87
Манскова Ю. Ю.....	73	Ярміш А. І.	6

«РАДІОЕЛЕКТРОНІКА ТА МОЛОДЬ В ХХІ СТОЛІТТІ»

Матеріали 28-го Міжнародного молодіжного форуму

Відповідальний за випуск:

В.І. Штанько

Комп'ютерна верстка

Н.І. Макопук

Матеріали збірника публікуються в авторському варіанті
без редагування

Підп. до друку	Формат 60x84 1/16.	Спосіб друку	–
Умов. друк. арк.	Облік. друк. арк.	різографія.	
	Зам. №	Тираж	

ХНУРЕ. Україна. 61166, Харків, просп. Науки, 14

Віддруковано у навчально-науковому
видавничо-поліграфічному центрі ХНУРЕ.
61166, Харків, просп. Науки, 14

Матеріали XXVIII Міжнародного
молодіжного форуму

«Радіоелектроніка та
молодь у XXI столітті»

Харківський національний
університет радіоелектроніки